

A painting of a man in profile, looking out a window at a sea scene. The man has dark, wavy hair and is wearing a dark, heavy coat. The lighting is dramatic, with the man's face and hands illuminated by light coming from the window. The background is dark and moody, with a view of the sea and a distant horizon under a cloudy sky. The overall style is impressionistic and somber.

KRUTÉ POVÍDKY

Auguste de Villiers de l'Isle-Adam

Městská knihovna v Praze

půjčuje

knihy, audioknihy,
obrazy, deskové hry...

nabízí prostory pro

samostatné studium,
skupinová setkání,
přednášky, konference...

pořádá

autorská čtení, přednášky,
koncerty, filmové projekce,
akce pro děti...

poskytuje online služby

e-knihy, digitalizované dokumenty,
přednášky, kurzy...

podporuje tvoření v kreativních dílnách

DOK16 pro práci se dřevem a papírem
Atelier pro šití a vyšívání

Suterén pro 3D tisk, knižní vazbu, kaligrafii a pyrografii

mlp.cz
e-knihovna.cz
knihovna@mlp.cz
facebook.com/knihovna

Kruté povídky

Auguste de Villiers de l'Isle-Adam

Vybrala a přeložila Marie Kalašová

Znění tohoto textu vychází z díla [Kruté povídky](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Kamilla Neumannová v Praze v roce 1906. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Text díla (Auguste de Villiers de l'Isle-Adam: Kruté povídky), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 16. 12. 2022.

OBSAH

Věra	6
Dva augurové	16
Stroj na výrobu slávy S. G. D. G.	28
Virginie a Pavel	42
Sentimentalismus	46
Znamení	54
Neznámá	71
Maryella	83

Věra

Paní hraběnke d'Osmoy

Tvar těla jest jí podstatnějším
než jeho hmota.

Moderní fyziologie

Láska jest silnější než Smrt, pravil Šalomoun; ano, tajemná moc lásky je bezmezná.

Bylo to na sklonu podzimního večera za těchto posledních let v Paříži. Směrem k šeré čtvrti saintgermainské zajížděly s rozžatými již svítilnami opožděné vozy z lesa Bouloňského. Jeden z vozů stanul u vchodu velkého panského domu, obehnaného staletými zahradami; nad obloukem portálu čněl kamenný erb se znakem staré rodiny hrabat atholských: *na azuru prohloubená stříbrná hvězda* s heslem „*Pallida Victrix*“ pod korunou, zahrnutou hermelínem s knížecím barettem. Těžké veřeje se otevřely. Muž asi třiceti až třiceti pěti let vystoupil. U vnějšího schodiště tiší sluhové třímali ramenové svícny. Nevida jich ani, vystoupil po stupních a vešel. Byl to hrabě Athol.

Potáčeje se, stoupal vzhůru po bílých schodech, vedoucích k oné komnatě, kde téhož rána byl položil do rakve a zasypal fialkami v proudech závoju svou paní vášně, svou blednoucí ženu, Věru, svou beznaději.

Nahoře se tiché dveře sunuly po koberci; nadzdvihl záclonu.

Všechny věci byly na místě, kde je hraběnka v předvečer zanechala. Náhlá Smrt udeřila bleskem. Poslední noci jeho milovaná zemdlela v radostech tak hlubokých, pohroužila se do objetí tak rozkošných, že její srdce, zlomené strastí, zmíralo: rty její se zrosily

náhle smrtelným nachem. Sotva měla kdy políbiti svého muže na rozloučenou, usmívajíc se, beze slova, pak sklonily se její dlouhé řasy jako smuteční závoje nad krásnou nocí jejích očí.

Den bezejmenný uplynul.

K poledni, po ukrutném obřadu v rodinné hrobce, hrabě Athol propustil na hřbitově černý průvod. Pak uzavřev se samotou se zesnulou do čtyř mramorových stěn, zamknul za sebou železné dveře hrobky. Kadidlo hořelo na třínožce u rakve: – třpytná koruna lamp u hlavy mladé zesulé tvořila hvězdnou zář. Tam stál, zadumán, s jediným pocitem beznadějně něhy po celý den. K šesté, za šera, vyšel z posvátného místa. Zavřev hrobku, vyňal ze zámku stříbrný klíč, a vystoupiv na poslední stupeň prahu, hodil jej tiše do vnitřku hrobu. – Proč to...? Jistě po jakémsi tajemném rozhodnutí, že se již nevrátí.

A nyní uviděl opět osiřelou komnatu.

Okno pod širokými záclonami slézové barvy, protkanými zlatem, bylo otevřeno: poslední večerní svit ozařoval ve starobylém dřevěném rámcu velkou podobiznu zesulé. Hrabě zřel kolem sebe šat, hozený včera na křeslo; na krbu šperky, šňůru perel, polouzavřený vějíř, těžké lahvičky s voňavkami, jichž ona neměla již vdechovati. – Na ebenovém loži s vinutými sloupy, jež zůstalo rozestláno, vedle podušky, kde mezi krajkami bylo posud viditelno místo zbožňované a božské hlavy, spatřil kapesní šátek, zarudlý od kapek krve, kde její mladá duše jednoho okamžiku zatřepotala křídly; otevřený klavír, nesoucí melodii, navždy nedokončenou; indické květy, od ní natrhané v skleníku, jež zmíraly v starých saských vázách a u nohou lože na černé kožešině malé sametové orientální trepky, na nichž se třpytilo, vyšito perlami, smavé heslo Věřino: *Kdo uzří Věru, bude ji milovati*. Bosé nohy milované pohrávaly si v nich včera ráno, líbány při každém kroku labutím pýřím! – A tam, tam v stínu kyvadlové hodiny, jejichž péro zlámal, aby neodbjely již jiných hodin.

Tedy odešla...? Kam as...? Žítí nyní? – K čemu...? To bylo nemožné, nesmýslé.

A hrabě ponořil se do neznámých myšlenek.

Myslíl na celé minulé živobyčí. – Šest měsíců uplynulo od jejich svatby. Nebylo to v cizině, na plesu kteréhosi vyslanectví, kde uzřel ji poprvé? Ano. Okamžik ten jasně stoupal před jeho očima. Zjevila se mu tam zářící. Toho večera se jejich pohledy setkaly. Poznali v hloubi, že jsou stejné povahy a že jim bude milovati se navždy.

Klamné hovory, úsměvy, které vyzvídají, narážky, všechny překážky, jež klade svět, aby zdržel neodvratné blaho těch, kdož si náležejí, rozplynuly se před klidnou jistotou, již měli téhož okamžiku druh o družce.

Věra, znavena obřadnými planostmi svého okolí, vyšla mu v ústrety při první překážce, zjednodušivši takto velebným způsobem všední počínání, při němž se ztrácí drahocenný čas života.

Ó! Jak při prvních slovech marné úsudky lhostejných lidí o nich připadaly jim jako hejno nočních ptáků, vracející se do svých temnot! Jaký úsměv vyměnili! Jaké nevýslovné objetí!

Přece však jejich povaha byla z nejpodivnějších! – Byly to dvě bytosti, nadané čarokrásnými, avšak výlučně pozemskými smysly. Jejich pocity se v nich prodlužovaly se znepokojující prudkostí. Zapomínali sebe samých, pocitující je. Naproti tomu některé pojmy, pojmy o duši, na příklad o Nekonečnu, o *Bohu samém*, byly jako zastřeny jejich pochopení. Víra velkého počtu živoucích ve věci nadpřirozené byla jim předmětem neurčitého úžasu: jakýmsi neproniknutelným tajemstvím, jímž se nezabývali, nemajíce schopnosti odsuzovati nebo ospravedlňovati. Proto poznávajíce, že svět jest jim cizí, osamotnili se hned po svém spojení v tomto starém a šerém domě, kde houšť zahrad tlumila ruch z venčí.

Tam se oba milenci pohroužili do oceánu oněch unylých a rozrušných rozkoší, kde duch se spojuje s tajuplným tělem! Vyčerpali prudkost tužeb, šílené záchvěvy a něžnosti. Stali se tlukotem byčí druh družce. V nich pronikl duch tak dokonale tělo, že tvary jejich

připadaly jim oduševnělymi a že polibky, žhavá pouta, je zřetězily v ideální splynutí. Toho dlouhého oslnění! Náhle se kouzlo zlomilo; ukrutná příhoda je rozdvojila; jejich paže se rozuzlila. Jaký stín vzal mu jeho drahou mrtvou? Mrtvou? Ne. Což je zmařena duše violoncell ve výkřiku struny, jež puká?

Hodiny mýjely.

Hleděl oknem na noc, jež se blížila nebesy: a Noc mu připadala *osobní* – zdála se mu královnou, kráčejíci melancholicky do vyhnanství, a jedině diamantová spona jejího smutečního roucha, Venuše, třpytila se nad stromy, ztracena v hlubině azuru – to je Věra, pomyslí si.

Při jménu tom vysloveném potichu, zachvěl se jako člověk, jenž se probouzí; pak, povstav, hleděl kolem sebe.

Věci v komnatě byly nyní osvětleny svitem až dosud neurčitým, z věčné lampy, ozařující modravě temnoty, jež za noci vzešlé na obloze, jevila se zde jako jiná hvězda.

Byla to věčná lampa, vonící kadidlem, před ikonou, rodinným relikviářem Věřiným. Triptych ze starého vzácného dřeva visel mezi zrcadlem a obrazem. Odlesk zlata zvnitř ikony padal kmitavě na náhrdelník mezi šperky na krbu.

Svatozáře Matky boží blankytně oděné, plála, zruřovělá byzantským křížem, jehož jemné a rudé linie, splynulé v odlesku, zbarvovaly krvavě takto rozžehnutý lesk perel. Od dětství želela Věra svými velkýma očima mateřské a tak čisté tváře dědičné Madony, a nemoouc jí svou povahou, žel, věnovati než *pověrečnou* lásku, přinášela jí ji někdy, naivní, zamyšleně, když šla mimo věčnou lampu.

Hrabě při tomto pohledu dojat bolestnými vzpomínkami až do nejhlubšího skrytu duše, zhasil rychle světlo a tápaje potmě natáhl ruku po šňůře a zazvonil.

Vešel sluha: byl to stařec, černě oděný: držel lampu, již postavil před podobiznu hraběnčinu. Když se obrátil se zachvěním pověr-

čivé hrůzy, zřel svého pána vztyčeného a usmívajícího, jako by se nic nebylo událo.

– Raimunde, pravil hrabě, *dnes večer jsme zemdleni únavou, hraběnka a já*, dáš večeri na stůl k desáté. – A ještě něco. Usnesli jsme se izolovati se zde ještě více od zítřku. Žádný z mých sluhů kromě tebe nemá strávití noc v paláci. Vyplatíš jim služné na tři roky, a nechť odejdou. – Pak zavřeš závoru u portálu; rozžehneš ramenové svícny dole v jídelně; ty nám dostačíš. – Nepřijmeme žádných návštěv v budoucnosti.

Stařec se třásl a hleděl na něj zkoumavě.

Hrabě si zapálil doutník a sestoupil do zahrad.

Sluha myslil zprvu, že příliš těžký, příliš zoufalý bol pomátl ducha jeho pána. Znal jej od dětství; pochopil okamžitě, že náraz příliš náhlého probuzení mohl býti osudným tomuto náměsíčnému. Jeho povinností byla především úcta k takovému tajemství.

Sklonil hlavu. Oddané účastenství při tomto zbožném snu? Poslechnouti...? Dále *jim* sloužiti bez zřetelu k *Smrti*? Jaká to podivná myšlenka...! Potrvá jednu noc...? Zítřa, zítřa, běda...! Ach, kdo ví...? Snad...! Jinak posvátný úmysl. – Jakým právem uvažoval...?

Vyšel z komnaty, vykonal do slova rozkazy, a téhož večera započala nevšední existence.

Šlo o to stvořiti hrozný přelud.

Ostych prvních dnů rychle zmizel. Raimund, zprvu s úžasem, pak z jakési úcty a něžnosti dal si tolik záležitosti, aby byl přirozeným, že neuplynuly ani tři týdny, když se téměř sám cítil chvílemi klamán svou dobrou vůlí. Vedlejší myšlenka vybledala. Někdy, cítě jakousi závrať, měl potřebu říkati si, že hraběnka je skutečně mrtva. Držel se té truchlé hry a zapomínal co okamžik na skutečnost. Vbrzku bylo mu třeba nejednou uvažovati, aby se přesvědčil a vzpamatoval. Viděl již, že se na konec celý oddá strašnému magnetizmu, jímž hrabě poněáhu pronikal ovzduší vůkol nich. Měl strach, neurčitý, tichý strach.

D'Athol vskutku žil naprosto v bezvědomí smrti své milované! Nemohl než shledávati ji vždypřítomnu, tak byl smíšen tvar mladé ženy s jeho tvarem. Brzy na lavici v zahradě za slunných dnů předčítal básně, které milovala; brzy večer u krbu, co oba koflíky čaje byly na stolku, rozmlouval s usmívavou *iluzí*, sedící pro jeho oči v protějším křesle.

Dny, noci, týdny odlétaly. Ni ten, ni onen nevěděl, co vykonávali. A dva zvláštní úkazy se nyní udávaly, kdy stávalo se nesnadným rozpoznati bod, kde smyšlené a skutečné bylo totožným. Jakási přítomnost poletovala vzduchem: jakýsi tvar usiloval prosvitnouti, protkati se prostorem, stavším se nevysvětlitelným.

D'Athol žil dvojně, jako osvícený. Sladká a bledá tvář, postřehnutá jako blesk mezi dvěma mihy očí, slabý akord, udeřený náhle na klavír; polibek, jenž mu zavřel ústa v okamžiku, když chtěl promluviti, příbuznosti *ženských* myšlenek, jež se v něm probouzely v odpověď na to, co pravil, takové rozdvojení jeho samého, že cítil vedle sebe jako v plynné mlze závrtné – sladkou vůni své milované a v noci mezi bděním a spánkem slova slyšená velice tiše: vše jej upamatovalo. To byl zápor Smrti, povýšené konečně k neznámé moci.

Kdysi cítil a viděl ji d'Athol tak určitě vedle sebe, že ji pojal do náruče: ale ten pohyb ji zaplašil.

– Dítě, zašeptal, usmívaje se.

A usnul zase jako milenec, pohněvaný svou smavou a rozespalou milenkou.

V den jejích jmenin vložil žertem květ immortelly do kytice, již hodil na podušku Věřinu.

– Kdyžtě se domnívá býti mrtvou, pravil.

Díků hluboké a všemohoucí vůli hraběte Athola, jenž samou láskou vmyslí život a přítomnost své ženy do osamělého paláce, nabývala konečně tato existence chmurného a přesvědčivého čaru. – Sám Raimund nepocítoval již žádné hrůzy, přivyknuv ponenáhlu těmto dojmům.

Černý sametový šat, postřehnutý na zatačce aleje; smavý hlas, jenž jej volal do salónu; zvuk zvonku z rána jako druhdy; to vše se mu stalo obvyklým: řeklo by se, že si mrtvá hrála na schovávanou jako dítě. Cítila se tolik milovanou! To bylo tak *přirozené*.

Uplynul rok.

Večer ve Výroční den dočetl jí hrabě, sedě u krbu v komnatě Věřině, právě staroflorentskou báji „*Kalimacha*“. Zavřel knihu; pravil pak, nalévaje si čaje:

– Duško, pamatuješ se na Údolí růží na břehy Lány, na hrad čtyř věží...? Tato historie ti je připamatovala, vid’?

Vstal a v modravém skle zrcadla viděl se bledším než obyčejně. Vzal perlový náramek z misky a zadíval se pozorně na perly. Nesňala jich Věra ze svého rámě právě ve chvíli, než se svlékla? Perly byly ještě vlahé a jejich lesk byl ještě jasnější, jakoby žářem jejího těla. A opál tohoto sibiřského náhrdelníku rovněž miloval krásná ňadra Věřina, až bledl chorobně ve své zlaté síti, když na něj mladá žena po nějakou dobu zapomněla. Druhdy milovala hraběnka proto tento věrný drahokam...! Dnes večer opál zářil, jako by byl právě odložen a ještě prosycen rozkošným magnetizmem krásné zesnulé. Odkládaje náhrdelník a drahokam, hrabě dotkl se náhodou batistového kapesníku, jehož krvavé kapky byly vlhké a rudé jako karafiáty na sněhu...! Kdo obrátil asi tam na klavíru poslední list melodie z dávná? Jakže! Věčná lampa se znovu rozsvítila v relikviáři? Ano, její zlatitý plamen osvětloval mysticky tvář Matky boží se zavřenýma očima! A orientální květiny, nově natrhané, jež rozkvétaly ve starých saských vázách – která ruka je tam postavila?

Komnata zdála se radostnou a nadanou životem způsobu významnějšího a pronikavějšího než obyčejně. Ale nic nemohlo překvapovati hraběte! Připadalo mu vše tak přirozeným, že ani nepozoroval, že hodina odbíjela na kyvadlových hodinách, zastavených před rokem.

Toho večera přece však připadalo, jakoby z hloubi temnot hra-
běnka Věra rozkošně usilovala vrátiti se do této komnaty, celé jí
vonně prosycené! Zanechala zde tolik ze své osoby! Vše, z čeho se
skládalo její živobytí, ji sem vábilo. Její čar tu poletoval; dlouhá úsilí,
činěná vášnivou vůlí jejího chotě, jistě asi rozvázala nejasná pouta
Neviditelná vůkol ní...!

Byla zde *nutnou*. Vše, co milovala, bylo zde.

Zatoužila asi usmáti se ještě na sebe v tomto tajuplném zrcadle,
v němž se tolikrát obdivovala své liliové tváři! Sladká tváři! Sladká
mrtvá tam dole jistě se zachvěla ve svých fialkách pod zhaslými
lampami; božská mrtvá se zatřásla ve své hrobce zcela samotna,
patříc na stříbrný klíč, hození na dlaždice. Chtěla se k němu rovněž
vrátiti! A její vůle se ztrácela v pomyšlení na kadidlo a osamělost.
Smrt je konečnou událostí jenom pro ty, kdo doufají v Nebe; ale
nebyly-liž pro ni Smrtí a Nebem a Životem jejich objetí? A osamělý
polibek jejího chotě vábil její rty v stínu. A zaniklý zvuk melodií,
opojená slova z bývala, látky, jež kryly její tělo a zachovávaly jeho
vůni, tyto magické drahokamy, které si jí *žádaly* ve své nejasné
sympatii – a nade vše nesmírný a naprostý dojem její přítomnosti,
mínění, sdílené na konec věcmi samými, vše ji tam volalo, vábilo tak
odedávna a tak nepozorovaně, že vyléčena konečně ze spící Smrti
nescházela než *ona sama*!

Ah, myšlenky jsou živoucí bytosti...! Hrabě vynutil do vzduchu
tvar své lásky a bylo nutno, aby dutina ta se naplnila jedinou stejno-
rodou bytostí, jinak by se byl vesmír zhroutil. Nastal v tom oka-
mžiku určitý, prostý, absolutní dojem, že *ona jistě je zde v komnatě*!
Byl si tím tak klidně jist jako svou vlastní existencí a všechny věci
kolem něho byly prosyceny tímto přesvědčením. Bylo ji tam vidě-
ti! *A že nescházelo již nic než Věra sama*, dotknutelná, vnější, *bylo*
věru nutno, aby zde byla a aby veliký Sen Života a Smrti pootevřel
na okamžik své věčné brány! Cesta vzkříšení byla poslána věrou až
k ní! Svěží hudební smích ozářil svou radostí snubní lože; hrabě se

obrátil. A tam, před jeho očima, učiněna z vůle a vzpomínky, opřena, plynná, o krajkovou podušku, rukou podpírajíc své těžké černé vlasy, ústa líbezně pootevřená v úsměvu, plném rajských rozkoší, k smrti krásná, konečně! Hraběnka Věra na něj hleděla, trochu ještě rozespalá.

– Rogere...! pravila vzdáleným hlasem.

Přikročil k ní. Jejich rty se spojily v božské, – zapomínající, – nesmrtelné radosti!

A uvědomil si *v tom okamžiku*, že jsou ve skutečnosti jenom *jedinou bytostí*.

Hodiny se lehce dotýkaly podivným letem této extáze, v níž poprvé se směšovalo nebe a země.

Najednou se hrabě Athol zachvěl, jakoby zachvácen kterousi osudnou vzpomínkou.

– Ach, nyní se pamatuji...! děl. – Co je mi? – Vždyť ty jsi mrtva!

V téměř okamžiku, při slově tom zhasla mystická věčná lampa ikonu. Bledé svítání rána – všedního, šedého a deštivého rána – vnikalo do komnaty průlinami záclon. Svíce zbledly a zhasly, nechávající ostře čaditi své rudé knoty; oheň zmizel pod vrstvou vlažného popelu; květiny povadly a uschly za několik okamžiků; kyvadlo kyvadlových hodin vrátilo se ponenáhlu ke své nehybnosti. *Jistota* všech věcí rychle odlétla. Opál, mrtvý, se již netřpytil; skvrny krve rovněž pohasly na batistu vedle něho; a unikajíc ze zoufalých paží, chtějících ji marně ještě obejmouti, horoucí a bílá vidina vrátila se do vzduchu a zmizela v něm. Slabý vzdech na rozloučenou, zřetelný, vzdálený, došel až k duši Rogerově. Hrabě vstal; uvědomil si právě, že je samotný. Jeho sen se rázem rozplynul; bylť jediným slovem přetrhl magnetickou nit svého zářivého předu. Ovzduší bylo nyní ovzduším zesnulých. Vše se rozpadlo jako ony skleněné slzy, nesoustavně seskupené a přece tak pevné, že úder kladiva na jejich silné straně by jich nerozbil, ale rozpadající se v náhlý a jemný prach, rozbijeme-li jejich zakončení, jemnější než hrot jehly.

– Oh! zašeptal, tedy je po všem! – Ztracena! Zcela samotna! – Která je nyní cesta, bych došel až k tobě? Naznač mi cestu, jež by mne dovedla k tobě...

Náhle jako odpověď spadla ze snubního lože na černou kožešinu jakási lesklá věc s kovovým zvukem: paprsek děsného zemského dne ji osvětlil...! Opuštěný se sklonil, uchopil ji, a vznešený úsměv ozářil mu tvář, když ji poznal: byl to klíč ku hrobce.

Dva augurové

Jen žádného génia!

Moderní heslo

Mladí muži Francie, duše myslitelů a spisovatelů, mistři budoucího umění, mladí tvůrci, kteří přicházíte s jistotou na čele, důvěřiví v novou víru, odhodláni přijmouti, třeba-li toto heslo, na příklad, které vám nabízím: *Vytrvejme, abychom trvali!* Vy, již strádající ještě pod svou lampou kdesi v studené světnici velkého města, jste si řekli tiše: „Ó všemohoucí tisku, dej mi tisíce svých listů, na něž napíšeš myšlenky nové krásy!“, vy máte oprávněnou naději, že vám bude dovoleno říci, co je vaším posláním říci, a ne opakovati, co si pomatený dav přeje, aby se mu říkalo – vy se domníváte, pokorní a chudí, že vaše stránky světla, rozdávané Lidstvu, zaplatí aspoň váš denní chléb a olej vašich probdělých nocí?

Nuže, poslyšte hovor bizarní a na pohled paradoxní – (ač nepopíratelně realistní) –, jenž se udál nedávno mezi redaktorem kteréhosi časopisu a jedním z našich přátel, který ze zvědavosti vydával se kteréhosi dne za nastávajícího žurnalistu.

Poněvadž tato scéna, o níž si v duchu představuji, že *se stále udává* – a poněvadž všechny ostatní tohoto druhu – mlčené i mluvené, nejsou vlastně než opakováním této jediné (věčné) – vidím se nucena vyprávěti ji, ó vám, kteří jste předurčení ji sami obnoviti, v přítomném čase v oznamovacím způsobu.

Vkročíme do pracovny, téměř vždy krásně zelené, kde redaktor – jeden z oněch lidí, kteří považují všechny poctivé měšťáky za „hmotu, schopnou předplacení“ – sedí za stolem, loket maje opřený o křeslo, bradu v dlani, jakoby pohroužen v přemítání, druhou rukou pohrává s tradičním nožem ze slonové kosti.

Vejde sluha, podáváje mysliteli vizitku.

Ten ji vezme, pohlédne na ni roztržitě, pak stáhne neklidně obočí, a zachvěv se lehce vzpomátuje se.

– Neznámý? zašepce. – Eh, co! Kterýs Gaskoňec, chvástající se, aby se dostal ke mně. Dnes je každý znám, skrz naskrz odhalen. – A jak vypadá ten pán?

– Jest to mladý muž, pane.

– U čerta! Necht' vejde.

Po chvíli vejde náš přítel.

Redaktor vstane, a svým nejroztomilejším hlasem zašepce:

– Mám čest mluvit s neznámým?

– Nikdy nebyl bych se jinak osmělil, nemaje tohoto titulu, odpovídá tak zvaný spisovatel.

– Račte si laskavě usednouti.

– Přicházím, abych vám nabídl malou časovou historku – trochu chvatně pracovanou, přirozeně...

– To se samo sebou rozumí. Přikročme k věci. Mnoho-li žádáte za řádku?

– Tož tři franky, tři franky padesát? Ne-li? odvece vážně neofyt.

(Redaktor vyskočí z křesla.)

– Dovolte: ani „Montepin“, ani sám „Hugo“, ba ani „du Terail“ nedostali takových honorářů, namítá.

Mladý muž vstane a vece chladně:

– Vidím, že pan redaktor zapomíná, že jsem *na-pro-sto* neznámý.

Mlčení.

– Posad'te se, prosím. Tak se o věci nejedná. Nepopírám, že by za dnešního dne neznámý nebyl opravdu vzácností: nicméně...

– Mimo to, pane, vpadne mu do řeči, bez obalu, aspirující spisovatel, – mimo to vězte, že nemám ani stínu talentu, ó, ale ani za mák talentu... že jsem to, čemu se v světě říká „blb“, mým jediným talentem jest, že se vyznám důkladně v anglickém a irském boxová-

ní. Co se týče literatury, ta je mi, přiznávám se, neproniknutelným, sedmi pečeti zpečetěným tajemstvím.

– Jakže? zvolá redaktor, třesa se radostí. – Vy se považujete za literárně netaentovaného, mladý domýšlivče?

– Na místě jsem hotov dokázat svou neznalost v tomto směru.

– Ach, to' nemožno! – Vy se vychloubáte! kocká redaktor zasažen patrně v hloubi svých nejstarších nadějí.

– Jsem, pokračuje cizinec se sladkým úsměvem, to, čemu se říká potouchlý a domýšlivý břídil, nadaný hloupostí idejí a trivialitou slohu prvního řádu, banálním perem par excellence.

– Vy? Ale jděte! – Ach, kdyby to bylo pravdou!

– Pane, přísahám...

– Toho mně nepovídejte! vece redaktor s vlhkýma očima a melancholickým úsměvem. Pak, hledě na mladého muže pohnut:

– Ano, ejhle mládí, neznající pochybností! Svatý oheň! Iluze! Na první ráz domnívá se zvítěziti! – Žádný talent, pravíte? Avšak, víte-li, pane, že za našich dnů člověk, jenž nemá talentu, je člověkem na výsost pozoruhodným, člověkem přímo znamenitým...! Že je to něco, k čemu se často nedospívá než za cenu padesátiletých zápasů, námah, pokoření a běd, a že i pak člověk není než „parvenu“? Ó mládí! Jaro života! *Primavera della vita!* A já, pane – já, jenž tu s vámi mluvím – já dvacet let již hledám člověka, *kteřý by neměl talentu...*! Rozumíte...? Nikdy jsem žádného nenašel! Utratil jsem více než půl milionu na této honbě za bílou vranou: napálil jsem se v tomto podniku. Co chcete? Byl jsem mlád, čist, přišel jsem tím na mizinu. – Dnes má každý talent, můj milý pane. Vy právě jako ti ostatní. Nepřeceňujte se. Věřte mi, je to marno. To je stará písnička, to je lest, na kterou se nikdo nechytí. Buďme vážni!

– Pane, takové podezření...! Kdybych měl talent, nebyl bych zde!

– A kde byste byl?

– Šetřil bych se, račte uvěřiti.

– Pravdou je, zašvitoří nyní redaktor, zmírniv se a hovoře stále s tím svým jemným úsměvem, pravdou je, že můj sluha, onen vlídný muž, odevzdavší mně váš lístek (bakalář věd, prosím, člen akademie – co? Není nad vědu, za našich dnů vede ke všemu!) – je neméně než autorem tří nebo čtyř výtečných dramatických a promiňte mi to slovo – „literárních“ děl, poctěných cenou Akademie, zvítězivších při mnohých soutěžích nad sty jinými a dávaných s velkou oblibou. Nuže, toho neblahého člověka, nebylo možno s ním jednat. Není, dle výroku jeho nejlepších přátel, ve skutečnosti než bláznem, který to jakživ nikam nepřivede. Říkají o něm se slzami v hlase, že jest opilec, tulák, taškář, *člověk, minuvší se svým cílem*, dokládajíce s očima k nebi obrácenýma: „škoda ho!“ – Můj bože, já vím, že v Paříži – kde z obyčeje každý bývá ráno tupen a večer rehabilitován – je to bez důsledků; – vlastně je to reklamou; – že, v své nejapné bezstarostnosti nedovede z toho těžiti, to, doznejte, musí mu člověk zazlívati. Já jej tudíž z pouhé lidskosti zachránil pro přítomný okamžik, před chudobincem. Než, vraťme se k vám. – *Neznámý a bez stínu talentu*, pravíme? – Ne, tomu nemohu uvěřiti. Tot' bylo by vaším štěstím a mým rovněž! Dal bych vám šest franků za řádku! – Avšak kdo mně ručí za nicotnost vašeho článku?

– Čtěte, pane! artikuluje hrdě mladý pokušítel.

– Je vidno, že jste vyšel sotva z mladických let, pane! – odpovídá se smíchem redaktor. My nečteme, než co jsme odhodláni nikdy netisknouti. Tiskneme pouze rukopis náležitě nečitelný. A vida, váš rukopis, zdá se, viděn skřipcem, poskvrněným jakýmsi krasopisem – což je dosti zlým znamením. Dalo by se domnívati, že pečlivě tříbíte, co píšete. Kdežto každý žurnalista, hodný toho vznešeného názvu, má psáti škrtnutím pera, co mu proběhne hlavou – hlavně nikdy nepřečísti, co napsal! Běž, jak tě ženu! A s přesvědčením, patřičným jedině náladě chvíle a barvě časopisu. A již běž...! Jest patrné, že by dobrý denní list nemohl jinak ani vycházeti. Nemáme kdy, milý pane, ztráceti čas přemítáním o tom, co říkáme, když vlak z venkova

čeká na naše balíky papíru: to je přece zřejmé, tohle! Třeba, aby abonent si představoval, že něco čte, rozumíte. A kdybyste věděl, jak je mi vše ostatní lhostejno!

– Upokojte se, pane: to zavinil opisovatel...

– Vy dáváte opisovati? – Nešťastný člověče! Žertujete?

– Můj rukopis byl nejen nečitelný, ale mimo to pln pravopisných a mluvnických chyb, že na mou věru... Kdyžtě to byl první pokus... myslil jsem...

– O důvod více naopak, abyste mi jej přinesl taký, jakým byl! – Což diamant nikdy nebude znáti své ceny? – Pravopisné a mluvnické chyby...! Nevíte, že nám nelze dosíci od korektorů, aby jich neopravovali? – A často zbavují tím články vši sole. V tom je právě ono přirozeno, ono dráždivo, ono bezprostředno, jež oceňují znalci! Měšťák miluje tiskové chyby, pane. Lichotí mu, když je postřehne. Zejména na venkově. Zkrátka, velmi jste chybil! – A... a podrobil jste ji nějaké zkoušce tu svou historku?

– Mám se vám přiznati, pane redaktore? Nemaje důvěry v sebe, neboť nemám génia, Bohudíky...!

– Hrome, to doufám, vpadne mu do řeči redaktor, pohleděv kradmo na revolver, ležící vedle něho.

– Hledaje vzor, mající představovati průměr obecných inteligencí pro tuto velikou zkoušku, rozhodnul jsem se pro svého – (tím hůře, vyřknu-li toto slovo) – pro svého vrátného – starého auverňského posluhu, zešedivěšího ve službách domovních vrat, udolaného nočními výskoky ze sna, jež příliš výlučná četba obálek dopisů literárně zdivočila.

– Aj! aj! zabručí redaktor, naslouchaje pozorně; – volba byla vskutku stejně jemná jako účelná a rozumná. Neboť obecnstvo třeští, všimněte si toho, po Neobyčejném! Že však neví zcela dobře, v čem záleží v literatuře (promiňte jednou pro vždy to slovo) toto Neobyčejné, po němž třeští, plyne z toho, dle mého soudu, že znalecký odhad vrátného bude se zdáti v dobrém žurnalismu lepším

než soud Dantův! – A... jaký výrok poroty vyslovil muž domovníckého řádu, smím-li se tázati?

– Byl unešen! Nadšen! U vytržení! Do té míry, že vytrhl mi rukopis z rukou, aby jej znova sám četl, obávaje se, že jsem si svým předčítáním z něho učinil blázna. On je to, jenž mi dodal závěrečný vtip.

– Ztřeštěnec! Na místě aby jej poslal přímo mně! Vidíte, kterýs myslitel to řekl – měl to aspoň říci – že ideálem žurnalisty je v první řadě zpravodaj, v druhé řadě člověk minuvší se s povoláním, se svraštěným obočím (míním přirozeně svraštěným), jenž neomaleně a nazdařbůh činí útoky – a jenž rovněž tak se bije s bláhovými lidmi, kteří se nespokojí pokrčiti nad ním rameny – aby ospravedlnil veřejnou zbabělostí svou zuřivou prostřednost. Toto duo zpěváka a tanečníka tvoří podstatu každého časopisu, který si sám sebe trochu váží. Mimo články těchto dvou sloupců ostatek nemá se skládati než ze závěrečných vtipů, navlečených nahodile jako perly. Obecenstvo nečte novin, aby myslilo nebo uvažovalo, u čerta! – Čte se, jako se jí. – Nuže jsem odhodlán prohlédnouti zběžně váš článek: – ano, podívejme se, nečeká-li u vás hodnota (jak to pěkně řekl, nevím, který latinský autor) řady let...

– Zde je rukopis, dí spisovatel, – všecek zářící, podáváje svůj spis s mladistvou drzostí. Sotva uplynuly tři minuty, redaktor se zachvěje, načež s opovržením hodí rukopis na stůl.

– Tu to máme! zaúpí s hlubokým povzdechem, – já to věděl! Nové zklamání: jsou nesčetna.

– Jak? zahučí zděšen mladý hrdina.

– Žel, můj šlechetný příteli, tenhle váš spis je pln talentu! Lituji, že vám to musím říci: to stojí za tři sou řádek – a to jen proto, že jste neznámý. Za osm dní, když to otisknu, bude to zadarmo, a za čtrnáct dní zaplatíte mně vy, ač neskryjete-li se pod některý pseudonym. Ano, ano, budme přece vážni! Vy nejste vážným, a to vidím, stěží se jím stanete, maje na neštěstí takovou kvalitu talentu, která z vás činí (promiňte mi ten výraz) spisovatele... a nikoliv takového nestoud-

ného hulváta bez svědomí a bez myšlenky, jímž jste se před chvílí chvástal býti, jen abyste oklamal mou svědomitost, mou bdělost, mou kapsu a mou vážnost.

– Nikoli... koktá zdrcen domnělý aspirant novinářského pera, – vy jste se jistě zmýlil... je to nedorozumění. Nečetl jste asi pozorně...

– To je to, co otravuje literaturu a nutí nás snížit počet výtisků o pět tisíc během dvaceti čtyř hodin, křičí redaktor. Jedině *kvalita* stylu, pravím vám, tvoří talent! Milion pisatelů může v *časopise* naznačiti výklad tak zvané ideje... Ah! *Black upon white!* Napadne jednomu spisovateli, aby vyjádřil sám po svém způsobu tuto ideji v některé *knize*? Všechno ostatní je zapomenuto. Ani stopy po nikom! Řeklo by se, van větru na písčíně. – Zajisté, je to velice záhadné: než co činiti? Takové je to. – Proto, jste-li spisovatelem, jste nepřitelem všeho novinářství.

Kdybyste aspoň neměl než ducha; to jde vždy trochu na odbyt, tohle. Nejhorším však je, že dáváte tušiti, *nevím čím*, ve své frázi snahu zastříti svou inteligenci, abyste nezastrašil čtenáře. U čerta! Lidé toho nemají rádi, aby byli snižováni. Dojímavá síla vašeho přirozeného slohu prosvítá – nová rána – pod samou vaší snahou, jelikož není léčby, která by vyléčila tak podstatnou, tak nevyléčitelnou vadu! – Vás tisknouti! Raději bych znovu vytiskl starého Bottina! To bylo by účelnějším. Slovem, tváříte se v tom jako pán, jenž, věda, že dáma, po jejímž věně prahne, má ráda křivonohé, staví se klamně šmatlavým, aby se jí zalíbil, nebo jako divný žák, jenž, aby si získal úcty a vážnosti svého profesora a svých spolužáků, dal by si obarviti vlasy na bělo. – Pane, těch několik stránek, které jsem právě pročetl, stačí, abych velmi dobře věděl, s kým je mi jednati. Dnes již se nikdo nedá napáliti! Obecenstvo má svůj pud, svůj čich, tak neklamný jako u zvířete. Zná své a nemýlí se nikdy. Uhaduje vás. Tuší předem, že, znajíce výborně cenu a temný smysl svých spisů, hledíte na jeho úsudek, chválu nebo hanu, jako na prach jeho bot, slovem, že jeho nejasné a nejasné řeči vzhledem k vám jsou vám jako kvokání krocanovo nebo hvizd větru v klíčnické dírce. Viditelné

úsilí, jež činíte v tomto spisu – puzen nepochybně jakousi peněžní tísní – abyste se srovnal s jeho „ideami“, jej hrozně uráží. Neobratnost vaší pokory, objednané na zakázku, je plna vražedných váhání a shovívavosti vůči nadutosti jeho lhotejné domýšlivosti. Vaše ukrutné smeknutí klobouku mu rozbíjí nos, žádajíc jej zdánlivě o almužnu; toho neodpouští čtenář autorovi! Jedině ve svých knihách mohou si geniální lidé dovolit takové důvěrnosti, kde jsou snesitelní, neboť popadnou-li tam občas čtenáře za vlasy a zatřesou-li s klidnou pěstí jeho kostnatou schránkou, je to jen proto, aby jej přinutili pozdvihnouti hlavu! – Avšak v denním listu, pane, jsou tyto manýry přinejmenším nemístny: jsou mu přímo na škodu podle soudu správné rady. Vskutku takým je nemilý následek podobných článků.

Měšťák, pročítaje je mozkiem, zmateným svými záležitostmi, vyvaluje oči; tituluje vás potichu „poetou“, usměje se *in petto*¹ a přestane se předpláceti – prohlásiv hlasitě, že máte *velký talent!* Dává takto jednak najevo, že vaše spisy ho *nezasáhly*; jednak vraždí vás v očích svých druhů, kteří jej uhadují, přizpůsobivše se jeho názoru, zasypají vás chválou a z důvěry nebo z pudu vás *nikdy nečtou*, neboť věřili ve vás duši, totéž to, co na světě nejvíce nenávidějí. – A já jsem pak ten, jenž platí.

(Při těchto slovech redaktor založí ruce, patře na svého spolurozmlouvajícího:)

– Jak? Považujete obecenstvo za hňupa naposledy? Vy jste znamenitý, na mou čest! Ono je nadáno jiným druhem – inteligence než vy, toť vše.

– Nicméně, odpovídá s úsměvem demaskovaný literát, – zdálo by se, když vás člověk poslouchá, že z nás dvou, ten, jenž upřímněji tupí obecenstvo... nejsem já!

– Beze vší pochybnosti, můj mladý příteli! Jenže já je tupím způsobem účelnějším a výnosnějším! Vskutku, měšťák (jenž je nepřitelem

1 V myslí. Pozn. red.

všeho, i sama sebe) mne bude vždy odměňovati, individuálně za to, že lichotím jeho sprostáctví, avšak s jednou podmínkou. Totiž, aby se mohl domnívati, že jest to jeho soused, o němž mluvím. Co záleží na stylu v této věci? Jediným heslem, jež si má za naší doby zvoliti vážný spisovatel, je: *Bud' prostředním!* To je heslo, jež jsem si zvolil. Odtud má proslulost. – Ach, francouzská buržoazie! Není již jako za dob Eustacha ze Saint-Pierre, to je to! – Pokročili jsme. Duch lidský kráčí vpřed. Dnes třetí stav, celý, nepřije si již, a právem, než jak by vypudil klidně a dle libosti své větry, červy a kručení. A když má zlatem a počtem sílu býků, vzbouřených proti pastuchovi, je nejlépe *naturalizovati se* v něm.

– Tu přijdete vy, žádaje, aby spolkl projímadla z tekuté aloe v obalu z cizelovaného zlata. Přirozeně bude se vzpírati, ošklíbati, neboť nepřije si, aby mu byl násilně projímán rozum! A vrátí se zase ke mně ihned z pouhého zvyku, jenž je mu druhou přirozeností, dáváje přednost konec konců, napítí se z mého sprostého vína, zbryndaného v mém špinavém poháru. Nikoliv, básníku, dnes génius není v módě! – Králové, byť byli sebenudnější, uznávají Shakespeara, Moliéra, Wagnera, Huga a p..., republiky vyobcují, Aischyla, proskribují Danta, odpravují Chéniera. V republice, víte, mají cosi jiného na práci, než aby měli génia! Mají plné ruce práce, rozumíte. Avšak to nepřekáží citům. Učínme závěr. Můj mladý příteli, je to smutno říci, ale vy jste stížen velkým, ohromným talentem. Promiňte mi mou drsnou přímou. Nemám v úmyslu vás raniti. Jsou pravdy, které neradi slyšíme, ve vašem stáří, to vím. Avšak... jen zmužile! Chápu, ba schvaluji neslýchané úsilí, jež jste, jak pravím, činil v trestuhodném svém článku: avšak co chcete: vaše úsilí je marným: neboť je nemožno *státi se* pravou holotou: Třeba schopnosti! Třeba... pomazání! Tou se člověk narodí. Netřeba, aby hanebný článek páchl vznešenou duší, nýbrž přímostí a především nevědomostí: – ne-li, stanete se protivným: uhodnou vás. Učiníte nejlépe, vzdáte-li se toho. Přes to přese vše, – nejste-li géniem (což doufám, nejste si tím

jist), nemusíte si zoufati. Nebudete-li pracovati, možno, že dojdete cíle. Kdybyste se na příklad chtěl státi vědomě plagiátorem, což vyvolává polemiky a jde na odbyt, mohl byste se zase u mne přihlásiti. Jinak nemáme spolu co činiti. – Slyšte, já, jenž tu k vám mluvím, pravím vám do ucha: já mám talent jako vy: také sám nikdy nepíší do svého listu; byl bych za tři dny na žebrotě.

– Ostatně mám své důvody, abych nenapsal ani nejmenší kritiky, ani řádky, jež by mohla vzbuditi podezření jakéhokoliv nadání...! Nechci za sebou než nicotu!

– Jakže, ani deset řádeček, vpadne mu do řeči literát s výrazem úžasu.

– Ne. Pranic. – Mám totiž v úmyslu státi se ministrem! rozhodně odpovídá redaktor.

– Ach, to je něco jiného!

– A dovoluji, aby se láteřilo na paradox! A vidíte, co pravím, je tak absolutním z praktického hledišť... že kdyby na příklad ministr krásného umění mohl býti zvolen po všeobecném volebním právu – vy byl byste prvním, jenž by – třeba s pokrčením ramen – hlasoval pro mne. Ba že, ba že! Bud'me vážni, u čerta! Já nikdy nežertuji. Tedy dejte mi přece svůj rukopis.

Mlčení.

– Dovolte, pane, odpovídá nyní *Neznámý*, sebrav svůj rukopis ze stolu, v tom se klamete. O politice mám jiné názory než o novinářství a nedovedl bych si představit jako ministra řečeného oboru, leč muže bezúhonného, schopného a ducha vzdělaného a důstojného. Nuže, vedle listů, jichž jste vydavatelem, jsou ve Francii časopisy, vydávané muži, jichž poctivost vzdoruje peněžnímu nadšení doby, jichž sloh zní čistě, jichž slovo *plápolá jasně* a jichž užitečná kritika stále opravuje nerozvážné úsudky davu. Za to vám ručím, že maje možnost, o které mluvíte, hlasoval bych raději pro některého z nich.

– Myslím, že byste se napálil, můj mladý příteli, poctivost není věcí naší doby!

– Aniž pitomost, odpovídá literát s lehkým úsměvem.

– Oh, až budete starším, zardíte se nad takovými frázemi.

– Díky, že mně připomínáte své stáří; naslouchaje vám, byl bych vás považoval za... mladšího.

– Jak? Mně se zdá, že hledáte v mých slovech malé hlouposti?
(Tu cizinec povstane.)

– Pan redaktor mně dokázal, že člověk může hledati malé a nalézá občas velké – odpovídá roztržitě.

– Co pravíte...? Vaše drzost mne baví – odkudpak se vzala najednou vaše trpkost?

(V tom okamžiku mladý návštěvník pohlédne na svůj protějšek pohledem boxera, tak studeným, že lehké zamrazení proběhne žilami muže v křesle.)

– Budiž, budu upřímným, odpovídá. – Jakže! Nabídl jsem vám hloupost stokrát horší všech, jež tisknete denně v svém listu, rozvlklou historii, prosycenou hnusnou domýšlivostí, klidným cynismem, sentenciózní nicotností, – ideál svého druhu, slovem perlu! A hle na místě, abyste mi řekl ano nebo ne, zahrnujete mne urážkami, zesměšňujete mne nejsměšnějšími epitety! Říkáte mi do oči, že jsem literátem, spisovatelem, myslitelem, a kdo ví co? Viděl jsem blížiti se okamžik, kdy... bez kterékoli provokace z mé strany – (zde náš přítel ztlumí hlas, pátraje kolem sebe, jako by se bál, aby nebyl slyšán)... mne nazvete „géníem“! Nezapírejte, viděl jsem, že se blíží. – Pane, neříká se, takhle, „géníus“ lidem, kteří vám nic neučinili. Nejednal jste lehkovážně, nýbrž z bídného výpočtu. Vy dobře víte, že takové řeči mohou míti osudné následky; že mohou nevinného člověka přivésti o všechen výtěžek, učiniti jej předmětem vykořisťování, posměchu všech! Mohl jste zamítnouti můj článek, avšak nikoli jej zlehčovati, prohlásiv jej za plod génia. Kam chcete, abych se s ním obrátil nyní? Ano, mám na svědomí tento nezdařený pokus, přiznávám se. Avšak pamatujte si: budete-li rozhlašovati o mně takové jedovaté pomluvy, – jakože nehodlám umříti

hlady, nouzí a hanbou pod přizvukujícími úsměvy a povzbuzujícími mrknutími družiny sluhů, v níž se nalézám v životě – vyzvu vás na souboj, o tom nepochybujte, nebo vyžádám si od vás ospravedlnění! – Dosti toho! Poněvadž těchto několik slov představuje jen nedokonale předběžné příznaky vznikajícího přátelství mezi námi, dovoluňte, abych se rozloučil po anglicku, upozorniv vás (z pouhé milosti a abyste věděl, na čem jste), že v šermířství jsem dlouho studoval umění nedati a nepřijmouti nikdy *seku na paži* a že taková smlouva statečnosti může se mnou přijít draze. – Služebník.

A posadiv si klobouk a zapáliv si cigaretu literát pozvolna odchází.

Zůstav sám, táže se tiše redaktor:

– Mám se zlobit? Buďme moudří! Sokrates, získav si cenu statečnosti, v bitvě u Potidaiey, dal ji udělit mladému Alkibiadovi: následujme příkladu tohoto moudrého Řeka. Ostatně je tento mladý muž zábavným a jeho malý hněv se mně líbí. DRUHDY BÝVAL JSEM TAKÉ TAKOVÝM.

(Náš muž vytáhne kapesní hodinky.)

– Pět hodin...! Nuže, buďme vážní. Co si dám dnes k obědu...? Malou kambalu? – Ano... pstruhovou...? Lososovou? Ano, tuhle. – A... jakou pečení...?

Při čemž, uchopiv opět nůž ze slonové kosti, redaktor politického, literárního, obchodního, volebního, průmyslového, finančního a divadelního listu pohrouží se znova do svých výnosných a užitečných meditací. A bylo by nemožno uhodnouti, co jest jejich důležitým předmětem, neboť jak praví velice moudře kterési staré mozarabské rčení:

„Plamen neosvětluje svého spodku.“

Stroj na výrobu slávy

S. G. D. G.

Panu Stéphanu Mallarméovi

„Sic itur ad astra...“

Jaký repot ze všech stran...! Jaké vzrušení, smíšené s jakousi stísněností na tvářích! – oč běží?

– Běží o... ach, o novinu, jíž nebylo rovno v letopisech Lidstva.

Běží o zázračný vynález barona Bottoma, inženýra Bathybia Bottoma!

Potomci budou se znamenati křížem před tímto jménem, proslulým za mořem, jako před jménem doktora Grava a několika jiných vynálezců, pravých apoštolů Užitečna. Sudťe sami, nadsazujeme-li povinný hold podivu, úžasu a vděčnosti, jenž mu náleží. Výrobkem jeho stroje je SLÁVA! Vydává slávu jako růžový keř růže! – Aparát znamenitého fyzika vyrábí Slávu.

Dodává ji. Vytváří ji způsobem organickým a nevyhnutelným. Zahrne vás slávou, byť byste nechtěl: dáte se na útěk, dá se za vámi.

Zkrátka, Stroj Bottomův je zvláště určen k tomu, aby uspokojil ony osoby obou pohlaví, jež se zovou Dramatickými autory, které, byvše při narození (nepochopitelnou náhodou) oloupeny o schopnost od této chvíle zbytečnou, již poslední literáti tvrdšíjně zneuctívají jménem *Génia*, hoří nicméně touhou podávati si za peníze myrty takového Shakespeara, akanty takového Scribea, palmy takového Goethea a vavříny takového Molièra. Jaký to člověk, ten Bottom! Učiňme si o něm představu analýzou, chladnou

analýzou jeho procedury z dvojího hlediště, abstraktního a konkrétního.

Naskýtají se tři otázky *a priori*:

1. Co je Sláva?

2. Lze stanovit společný bod mezi strojem (prostředkem hmotným) a Slávou (účelem intelektuálním), tvořící jejich jednotu?

3. Který je tento střední bod?

Rozřešivše tyto otázky, přikročíme k popisu báječného Mechanismu, jenž je zahrnuje v konečném rozřešení. Začněme.

1. Co je Sláva?

Obrátíte-li se s touto otázkou na některého šprýmaře, obstarávajícího rubriku vtipů některého časopisu a zběhlého v zesměšňování nejsvětějších tradic, dá vám nepochybně za odpověď asi toto:

– *Stroj na výrobu Slávy* pravíte...? Vskutku, nemáme-li stroje na výrobu páry? – A Dláva sama – což je něčím jiným než lehkou párou? – Jakýmsi... dýmem...? Jakousi...

Přirozeně ukážete záda bídnému šaškovi, jehož řeči jsou jenom narážením jazyka o podlebí.

Obráťte se k některému básníkovi; vizte přibližně, jaká slova se vyřinou z jeho ušlechtilého hrdla:

– Sláva je zářením některého jména v paměti lidí. Abychom mohli posoudit povahu literární Slávy, třeba uvést příklad.

Mysleme si, že dvě stě posluchačů je shromážděno v síni. Vyslovíte-li náhodou před nimi jméno „SCRIBE“ (vezměme tohoto), elektrizující dojem, jaký v nich vzbudí jméno to, lze předem tlumočiti touto řadou výkřiků (neboť každý dnes zná svého SCRIBA):

– Složitý mozek! Uchvacující Génius! – Plodný dramaturg! – Ach, ano, autor *Cti a peněz*...? Ten znal rozesmáti naše otce!

– SCRIBE? – Pff...! Hrome!!! Oh, oh!

– Cože...! Ten tím znal zatočiti! – Hluboký a zdánlivě smavý...? Ten nedbal řečí! To bylo – povolané pero, tohleto! – Velký muž: Ten svou práci vyvážil se zlatem!²

– Ten znal fortel ve věcech divadla atd. –

Dobře.

Když poté vyslovíte jméno některého jeho kolegy, na příklad... MILTONOVO, lze se nadíti, že za 1. z dvou set přítomných sto devadesát osm jistě nečetlo, ba ani zběžně neprolistovalo tohoto básníka; za 2. že velký stavitel Vesmíru jediný ví, jakým způsobem zbývající dvě osoby se domnívají, že jej kdy četly, kdyžťe dle našeho soudu není na celé zeměkouli více než sto individuí v jednom století (a to sotva!) schopných přečísti, ať je to cokoliv, leda nápisy na nádobách s hořčicí.

Přesto vybaví se při jméně MILTONOVĚ v pojímací schopnosti shromážděných v témže okamžiku nevyhnutelná představa díla MNOHEM MĚNĚ zajímavého z *pozitivního* stanoviska, než jest dílo SCRIBOVO. – Avšak tato nejasná výhrada bude nicméně takovou, že, byť prokazovala více *praktické* úcty SCRIBOVI, vlastní srovnání mezi MILTONEM a SCRIBEM dopadne (instinktivně a přese vše) asi jako srovnáním mezi královským žezlem a párem trepek, třeba byl MILTON sebechudší a SCRIBE sebevíce vydělával, třeba byl MILTON sebeneznámejší a SCRIBE sebevíce znám. Slovem *dojem*, jaký zůstávají verše MILTONOVY, sdělivší se samému jménu autorovu, bude takový v tomto případě, že přítomným se bude zdáti, *jako by byli četli MILTONA*. Vskutku, poněvadž Literatura ve vlastním smyslu slova neexistuje o nic více, než prázdný Prostor, je to *Dojem* vznešenosti, jež v nás zanechal prostřednictvím a pomocí svého díla, spíše než dílo samé, a tento *dojem* proniká pod rouškou lidských

2 SCRIBE vážil asi 127 liber, smíme-li věřiti starému návštěvníku jarmarku v Neuilly, při kteréž slavné příležitosti básník se ráčil dáti zvážiti v Elysejských polích a bez píšťaly. Poněvadž jeho podivné dílo vyneslo asi šestnáct milionů, je patrné, že rozdíl obnosu jest ohromný, zejména odpočteme-li váhu šatu a hole.

řečí i nejuvulgárnějšími překlady. Když jsme tento úkaz vzhledem k některému dílu formálně zjistili, nazývá se výsledek tohoto zjištění SLÁVA!

Ejhle, co, stručně řečeno, odpoví náš básník, lze nám to tvrditi předem, kdyžť jsme se otázali osob, které se daly na Poezii.

Nuže! Neváhali bychom odvětit, abychom učinili závěr, že takovéto žvanění, z něhož kouká ohromná domýšlivost, je tak prázdné jako druh slávy, kterou velebí. – Dojem?! – Co je to zač? – Což jsme hlupci...? Třeba, abychom sami vyšetřili s upřímnou jistotou, co to je Sláva!

– Chceme podniknouti loajální šetření o Slávě. O tu, o níž zde byla řeč, by nikdo z vážených a opravdu vážných lidí nestál, ba nesnesl by ji, i kdyby se za ni dávala odměna! – To aspoň doufáme vzhledem k naší moderní společnosti.

Žijeme v době pokroku, abych užil přesně výrazu básníkova (velkého Boileaua) – *kočka* jest *kočkou*.

Majíce zkušenosti moderního divadla, chceme tedy, aby Sláva se tlumočila znameními a projevy, přístupnými každému! A ne teprve pomocí jalových řečí, více méně slavnostně pronášených! Patříme k těm, kdo nikdy nezapomínají, že prázdný sud vždy lépe zní než plný sud.

Zkrátka, konstatujeme a tvrdíme, čím více dramatické dílo oťrese všeobecnou leností, vyvolá nadšení, sklídí potlesku a způsobí hluku, čím více je zasypáno vavříny a myrtami, čím vzbudí slz a smíchu, čím více působí – abych tak řekl – účinkem na dav, slovem, čím více *imponuje* – že tím více pojí v sobě přirozeně všeobecných příznaků veledíla a následovně, zasluhuje tím více SLÁVY. Popírati to bylo by tolik, jako popírati samozřejmost. Nejedná se zde o daremné odmlouvání, nýbrž o to, abychom se opřeli o fakta a stálé věci; odvoláváme se vzhledem k tomu k svědomí obecnosti, jež bohudíky nespokojuje se již slovy ani frázemi. A jsme jisti, že v tomto bodu je našeho názoru.

To předeslavše, tážeme se: je možná nějaká shoda mezi dvěma výrazy (zdánlivě nesrovnatelnými) této záhady (na první pohled nerozřešitelné):

Pouhý stroj, určený jako prostředek k reklamnímu dosažení čistě intelektuálního účelu?

ANO...!

Lidstvo (dlužno přiznati) ještě před konečným vynálezem baronovým vynašlo samo cosi podobného: avšak bylo to cosi v stavu počátečním a směšným: bylo to dětství umění, dětské žvatlání. – Bylo to, čemu dnes divadelním termínem říkáme „Klaka“.

Vskutku, klaka je stroj, sestrojený lidsky a tedy zdokonalitelný. Každá sláva má svou klaku, to jest, má svůj *stín*, svou stránku podvodnictví mechanismu a nicoty (neboť Nicota je počátkem všeho), již bychom mohli nazvat všeobecně *společenským zřetelem*, intrikou, obratností, Reklamou.

Divadelní klaka je pouze jejím podřadným oddílem. A když slavný vůdce klaky v divadle Porte-Saint-Martin v den premiéry řekl k svému znepokojenému řediteli: „Dokud bude v hledišti jediný z těch *platících darebáků*, neručím za nic!“, doznal, že se vyzná v zhotovování Slávy! – Vyslovil slova, věru nesmrtelná! A jeho výrok působí jako paprsek světla.

Toho zázraku...! Na *Klaku*, – na ni jediné, pravíme, a na nic jiného, – upřel Bottom své mocné orlí oko. Neboť opravdový velký člověk nevylučuje ničeho: upotřebí všeho, pomina ostatku.

Ano, obrodil Klaku, obnovil ji a získal ji sankce, abych užil novinářského výrazu.

Kdo, zejména z širšího obecnstva, kdo pronikne taje, bezedné zdroje, propasti prostoduchosti, onoho Prótea – – oné Hydry, onoho Brtaréa, jež zoveme *Klakou*?

Jsou lidé, kteří se svým domýšlivým úsměvem jsou schopni nám namítnouti za 1. že Klaka se hnusí autorům, za 2. že znudila obecnstvo, za 3. že vyšla z módy. My jim prostě dokážeme ihned,

budou-li nám říkati takové věci, že pozбудou příležitosti k mlčení, jaká se jim snad již nikdy nenaskytne.

1. Autor, jemuž se zhnusila Klaka...? Především: kde je takový člověk? Jako by každý autor v den premiéry nepomáhal dle možnosti sám klace svými přáteli, klada jim na srdce, „aby se postarali o úspěch“. Načež přátelé, hrdi na spoluvinu (můj bože tak nevinou!), odpovídají nezměnitelně, přimhuřující oči a ukazující na své dobré volné ruce: „Spolehněte na naše plácačky!“

2. Obecenstvo, znuděné Klakou...? Ano, a mnohým jiným, jež přece trpělivě snáší! Není odsouzeno k věčné nudě ze všeho i ze sebe samého? Důkazem jeho nudy je sama jeho přítomnost v divadle. Přišlo jen, aby se trochu pobavilo, to neblahé a aby samo sobě uniklo! Říká-li se tedy tohle, znamená to zrovna tolik, jako by se neříkalo nic. Co je Klace po tom, když se obecenstvo nudí? Trpí ji, platí na ni a namlouvá si, že je nutna aspoň pro herce. Nemluvme již o tom.

3. Klaka že vyšla z módy? – Dovolte mi otázku: kdy že více kvetla? – Jeví se potřeba vynutiti smích? Na místech, která chtějí býti duchaplná a která mají dlouho se jiskřiti, slyšeti náhle v hledišti slabý šepot potlačovaného a zadržovaného smíchu, jaký svírá diafragma, přepjaté opojením neodolatelným dojmem komičnosti. Tento šepot někdy dostačí, aby se dalo strhnouti celé hlediště. Je to kapka vody, jíž nádoba přeteče. A poněvadž člověk se nesmál jen pro nic, aniž se dal „strhnouti“ někým, říká, že „kus je žertovný“ a že se při něm *bavil*: více si nežádá. Pán, způsobivší tento smích, stojí sotva dvacetifrank. – (Klaka.)

Nebo běží o to, rozdmychati až k ovaci nějaký projev souhlasu, uniknuvší náhodou obecenstvu? – Řím stojí stále na stráži. Ozve se: „uá – uáu!“

Toto *uá – uáu* znamená *bravo* na vrcholu paroxysmu, je to zkratka vyražená nadšením v okamžiku, kdy člověk uchvácen, u vytržení, maje sevřené hrdlo, není schopen vysloviti italského slova „bravo“

než jeho hrdelní zvuky *uá – uáu*. Začíná to zcela tiše, samým slo-
vem *bravo*, artikulovaným neurčitě dvěma, třemi hlasy: pak se to
vzdouvá, stane se *bravo*, pak zesiluje celým obecenstvem, strženým
a unešeným podivem a ku konečnému „*Brá – uá – uáu*“, což je téměř
štěkotem. To je ovace. Stojí tři dukáty, každý v ceně dvaceti fran-
ků... – (Opět Klaka.)

Běží o to, na zoufalém místě aby byl odvrácen býk a rozptýlena
jeho zuřivost?

Objeví se *Pán s kyticí*. Hle, co to je. Uprostřed nudné tirády, již
odříkává mladá milovnice, zděšená mrtvým tichem, vládnoucím
v hledišti, nakloní se nějaký pán, vkusně oděný a se sklíčkem na oku,
z kterého lože, hodí kytici na jeviště, pak oběma vztaženými a dlou-
hými rukama hlasitě a zvolna tleská, nevšímaje si všeobecného ticha,
ani tirády, již přerušil. Tento výkon má za účel zkompromitovati čest
hereččinu, vzbuditi úsměv u Obecenstva, vždy lačného *čtveráctví*...!
Obecenstvo vskutku přimhouří oko. Napoví se něco sousedovi, aby
to vypadalo, že se ví, oč jde, hledí se brzy na herečku, brzy na pána:
těší se z nesnází mladé ženy. Načež se dav rozejde, trochu potěšen
tímto výjevem, nad přítomností kusu. A hrne se znovu do divadla,
doufaje, že událost bude potvrzena. – Úhrnem: poloviční úspěch
autorův. – Stojí něco ke třiceti frankům, květin nepočítajíc. – (Opět
klaka.)

Nemělo by konce, kdybychom chtěli vyšetřiti všech prostředků
dobře organizované klaky. – Připomeňme nicméně při tak zvaných
„tklivých“ kusech a dojemných dramatech výkřiky, omdlévající ženy,
ztlumené vzlyky, skutečné nakažlivé Slzy, náhle propukající a ihned
potlačené.

Zasmání diváka, dovtipujícího se pomaleji, než druzí (stříbrný
šestifrank) – skřípání tabatěrek, k jichž velkodušným hlubinám
utíká se dojatý divák, Řevy, Kašle, Volání: „Opakovat“, Vyvolání,
tiché Slzy, Hrozby, Vyvolání s přídavkem Řevů, Projevy souhlasu,
vyslovované Úsudky, Věnce, Zásady, Přesvědčení, mravné Tendence,

epileptické Záchvaty, Porody, Políčky, Sebevraždy, Spory (Umění pro Umění, Forma a Idea) atd. atd. Dosti. Divák by se naposledy mohl domnívati, že sám tvoří část klaky, nevěda toho (což jest ostatně nepopíratelnou pravdou); avšak je dobře ponechati jej v pochybnostech v tomto směru.

Poslední slovo Umění je vysloveno, když klaka sama zvolá: „Pryč s klakou!“ načež se tváří, jako by sama byla unešena, a dává se do tleskání při ukončení kusu, jako by byla skutečným *Obecenstvem* a jako by se byly zaměnily, ona je to nyní, která tlumí příliš prudké extáze a omezuje je.

Živá socha, umístěná v plném světle ve středu obecenstva: klaka je oficiálním zjištěním, přiznaným symbolem nezpůsobivosti davu, neschopného rozeznati cenu toho, co slyší. Zkrátka, klaka je pro dramatickou Slávu tím, čím byly Plačící ženy pro Bol.

Nyní nadešel okamžik, abychom zvolali s čarodějem z *Tisíce a jedné noci*: „Kdo chce vyměnit staré lampy za nové?“

Šlo o to, aby byl vynalezen stroj, jenž by se měl ke klace jako železná dráha k dostavníku a zabezpečil dramatickou Slávu před nestálostí a náhodami, jimž někdy dána všanc. Především jednalo se o to, aby nedokonalé, náhodné, případné stránky prostě lidské Klaky byly nahrazeny a zdokonaleny neklamnou jistotou mechanismu; *zde nastala velká potíž*: odhaliti (tím, že by v ní byl bezpečně vzbuzen) v obecné DUŠI *cit*, pomocí něhož by projevy surové slávy, Strojem vyrobené daly se spojit, schváliti a potvrditi, jako *mravně* platné samým Duchem Většiny. Zde jedině byl střední bod.

Nová rána; zdálo se to nemožným. Baron Bottom necouvl před tímto slovem (jež by jednou pro vždy mělo býti vyškrtáno ze slovníku) a od nynějška za pomoci jeho Stroje, byť herec neměl více paměti než řezanky v hlavě a byť byl autor sama zosobnělá Pitomost a byť byl divák hluch jako poleno, nemine se s triumfem! Správně řečeno je Stroj samo hlediště. Je k němu přizpůsoben. Tvoří jeho soustavnou část. Je v něm umístěn takovým způsobem,

že každé dílo, dramatické nebo ne, jakmile se zde ocitne, stane se mistrovským veledílem. Úspora při takovém hledišti u přirovnání s běžnými hledišti našich divadel je značná. Veliký inženýr to bere na akord, stará se o proměny záloh a odrážek, o právo autorské o 10 procent levněji než při obyčejné Klace (patenty byly získány a zastupitelství zřízena v Novém Yorku, v Barceloně a ve Vídni).

Cena Stroje při hledišti prostřední velikosti není tak značná; jen první výlohy jsou poněkud důležitější, udržování dobře zařízeného ústrojí nevyžaduje již obtíží. Jednotlivosti, prostředky, jichž se používá, jsou nad míru prosté, jako vše, co jest opravdu krásným. Je to naivnost Génia – člověk sotva chápe! – Jme se hrýzti špičku ukazováčku a sklopí oči. – Pozlacení a růžoví amoretí, karyatidy atd. jsou zmnohonásobeny a vytesány na všech stranách. V jejich ústech, ústích fonografů, jsou umístěny malé otvory s duvadly, jež poháněny elektrinou vydávají buď *uá – uaú*, buď výkřiky, volání, smích, vzlyky, „opakovat“, spory, zásady, skřípání tabatěrek atd. a všechny ostatní Hluky, vydávané Obecenstvem, velice *zdokonalené*. Zejména *Zásady*, praví Bottom, jsou zaručeny.

Stroj stává se nepozorovaně složitějším; význam je čím dále tím hlubší; rourky světelného plynu střídají se s jinými rourkami plynu, budícího veselost nebo vyluzujícího slzy. Uvnitř balkonů jsou umístěny různé stroje, obsahující kovové pěstě – určené ku vzbouzení Obecenstva podle potřeby, opatřené kyticemi a věnci. Zaplavují náhle jeviště myrtou a vavřínem s jménem autorovým ve zlatých písmenech. Pod každým sedadlem v přízemí a na balkoně je složen pár velice krásných rukou z dubového dřeva, zrobených dle výkresů Desbarollesa potažených koženými rukavičkami kvůli iluzi. Bylo by zbytečno naznačovati jejich účel. Tyto ruce jsou přesně modelovány dle nejslavnějších vzorů, aby *jakost* tleskání byla ušlechtilá; tak bylo použito dle kreseb předních děl Chiromantie za vzor a míru pro soustružníka rukou Napoleonových, Marie Louisy, paní de Sévigné,

Shakespearových, Du-Terailových, Goetheových, Chaplainových a Dantových.

Hroty holí (okované býkovce) a podpatky z kaučuku s cvočky jsou ukryty v samých nohou každého sedadla; jsouce uváděny v pohyb pružinami, slouží k tomu, aby bušily do podlahy střídavě a rychle při ovacích, vyvolávání a dupání. Přinejmenším přerušení elektromagnetických proudů, uvede otřes vše v pohyb tak souhlasně, že nikdy, co je Klaka Klakou, nebylo slyšeno nic podobného, vše se přímo hrouť potleskem a Stroj je tak mohutný, že by dle potřeby mohl *doslovně* zbořiti celé hlediště, autor by pak byl *zasypán triumfem* jako mladý setník De-Buch po útoku Ravennském, jež všechny ženy oplakávaly. Je to hromobití, salva, apoteóza potlesků, výkřiků „výborně“, úsudků, *uáuaů*, hluku všeho druhu, i zneklidňujících křečí, přesvědčení, prudkých pohnutí, idejí a Slávy, vybuchující ze všech stran najednou, bez rozdílu při nejnudnějších i nejkrásnějších místech kusu. Nahodilost je vyloučena.

A nyní se udává nepopiratelný magnetický fenomén, jenž dává tomuto rámusu sankci a cenu: tento fenomén jest ospravedlněním *Stroje na výrobu Slávy*, jenž by bez něho byl takřka mystifikací. – Ejhle: ten je hlavní bod, rys nad všecko přirovnání znamenitý, oslňující a duchaplný blesk vynálezu Bottomova.

Připomeňme si především, abychom jak náleží pochopili ideu tohoto génia, připomeňme si, že jednotlivci neradi odporují veřejnému mínění. Každý ve svém nitru je přesvědčen, *bud' jak bud'*, odjakživa o axiomu: „tento člověk má ÚSPĚCH: tudíž přes všechny hlupáky a závistníky, je to duch osvícený a schopný. Napodobme jej, možno-li a budme na jeho straně, v každém případě, abychom nevypadali pitomě.“ Taková je skrytá řeč všech, ne-li? V ovzduší našeho hlediště.

Nuže, když dětinská Klaka stačí, aby se dodělala úspěchů, jež jsme shora naznačili, což teprve Stroj za podobného smýšlení? – Obečenstvo, jež souhlasilo, dobře vědouc, že je klamáno lidským strojem, Klakou, bude tím spíše souhlasiti, když mu bude vodítkem skutečný

Stroj! – Neboť toho budme pamětlivi, Duch našeho století patří strojům.

Divák, nechť sebechladněji, slyše, co se děje kolem něho, dává se rád strhnouti všeobecným nadšením. To je síla věcí. Vbrzku bude sám tleskati o překot a s důvěrou. Jest jako vždy v souhlase s názorem *většiny*. A kdyby mohl, činil by více hluku než sám stroj, z bázně, *aby na sebe neobrátil pozornosti*.

Takže – a to je rozřešením záhady: poněvadž byl hmotným prostředkem dosažen intelektuální účel – úspěch stává se *skutečností!* – *Sláva skutečně* sestoupila do hlediště. A tím iluzorní stránka Bottomova aparátu mizí, sloučivši se pozitivně se září Pravdiva!

A kdyby pisatelem kusu byl nějaký hňup nebo školomet tak rozplizlý, že by ani jediné scény nebylo možno vyslechnouti, potlesk by neutuchal – kvůli uvarování nějaké náhody – od začátku dokonce.

Každý odpor je nemožný! Dle potřeby byla by některá křesla vyhrazena básníkům, osvědčeným a usvědčeným z geniálnosti; slovem vzpurníkům a Kabale: elektrický proud vedený do opěradel podezřelých křesel přinutil by *násilně* sedící v křesle, aby tleskali. Řeklo by se: „zdá se, že je to velice krásné, kdyžtě i *oni* jsou *nuceni* tleskati!“

Netřeba dodávati, kdyby tito – (díků nevhodnému zakročení – dlužno pomýšleti na vše – některých nemoudrých státníků) dávali svá „díla“ beze zkratek a bez součinnosti osvědčených spolupracovníků a bez vmísení se ředitelstva – že Stroj – díky nevyčerpitelné a vskutku prozíravé vynalézavosti Bottomově – by pomstil poctivce.

Místo projevů Slávy totiž jal by se tentokrát hulákati, řvati, hvízdati, kopati, kňučeti, kvičeti a láti na „kus“, že bylo by nemožno rozuměti jedinému slůvku. – Nikdy – od onoho slavného večera, kdy byl dáván Tannhäuser v pařížské opeře – nebylo by slyšáno nic podobného... Tím způsobem by nebyla důvěra slušných lidí a zejména

měšťáků, nikdy oklamána, jak se pohříchu často přihazuje. Ihned byla by dána výstraha – jako druhdy na Kapitolu při útoku Gallů.

– Dvacet Andreidů³ vážného vzezření, s diskrétním a chytrým úsměvem, je připojeno k Stroji: v případě nepřítomnosti nebo churavosti jejich *modelů* se umísťují v ložích v poloze hlubokého opovržení, jež udávalo tón divákům. Kdyby tito snad vzdorovali a chtěli naslouchati, samohybové dali by se do křiku: „hoří!“, což vyvolá skutečný vražedný poplach a hlmoz a „kus“ by se již nezpamatoval.

Co se týká kritiky, o tu není třeba se starati. Budou-li autory dramatického díla lidé doporučitelní, osoby vážné a vlivné, důležité a vynikající notability, kritika – až na několik nespolečenských podivínů, jichž hlas za všeobecného hluku by jen vřavu zesiloval – byla by snadno získána: závodila by v říznosti s aparátem Bottomovým.

Ostatně – jsou kritické články, zhotovené předem, rovněž částí stroje: redakce jejich je na výsost zjednodušena; z braku všech starých otřelých frází, slátaných a natřených znova, sestavují je zřízení Bottomovi po způsobu Mlýnku⁴ na modlitby Číňanů, našich předchůdců ve všech věcech Pokroku Aparát Bottomův obstarává přibližně dílo kritiky: uspoří si takřka mnoho potu, mnoho mluvnických chyb, mnoho třesků plesků a mnoho jalových frází, jež vítrodnáš! – Feuilletonisté, milenci *dolce far niente*⁵, mohou vyjednávat s baronem, až přijede. Přísné zachování tajemství je zajištěno v případě dětinské ješitnosti.

3 Elektrolidské automaty, které, dík spojeným výzkumům novodobé vědy, vyluzují dokonalou iluzi Lidství.

4 Tento mlýnek se skládá z malého kola, jímž zbožný točí a zkad jest na tisíc potišťených papírků, obsahujících dlouhé modlitby. Tak odříká jich jediný člověk za jednu minutu více než celý klášter za rok – kdyžžť úmysl je vše.

5 Sladké nicnedělání. *Pozn. red.*

V čele článků jest udána znatelnými číslicemi pevná cena: to je tolik za slovo, delší tří písmenek. Je-li článek podepsán slavným jménem, platí se sláva zvlášť.

Co do pravidelnosti řádků, co do *vzhledu*, co do přesné logičnosti a bezmyšlenkovité souvislosti idejí mají tyto články před články, pracovanými ručně, tutéž nepopiratelnou přednost jako na příklad práce, šité strojem, před pracemi bývalé jehly.

Není porovnání. Co jsou dnes síly člověkovy vůči silám stroje!

Bylo by to zejména po propadnutí některého velkého poety, kdy blahodárné účinky kritických úvah systému Bottomova jevily by se neocenitelnými! Jimi byl, jak se říká „dobit“...! A pokud jde o výbor a užívání nejošumějších, nejzkroucenějších, nejhnusnějších, nejutřačnějších a nejslintavějších otřepaných slov, může býti Obecenstvo spokojeno. Jsou vždy pohotové. Vyluzují dokonalou iluzi.

Člověk by se domníval, že čte *lidské* úvahy o velkých *žijících* lidech – a přece: jaké dokonalé mrchoviště! Jaká kvintesence sprostot!

Až vyjdou tiskem, stanou se jistě událostí tohoto století. Baron Bottom předložil některé ukázky několika našim nejduchaplnějším kritikům: zavzdechli si a pustili nadšením pero z ruky! To dýše na každé řádce takovým dojemným klidem, jakým dýše na příklad ono líbezné slovo, jež řekl markýz de D***, redaktor listu *La Gazette du Roi*, ovívaje se krajkovým kapesním šátkem – králi Ludvíkovi XV.: „Sire, což abychom poslali šálek hovězí polévky velkému Corneillovi, jenž umírá...?“

Hlavní síň Velké Klávesnice Stroje je pod tak zvanou „budkou náповědovou“. Tam se zdržuje dozorce, jenž musí býti spolehlivým člověkem osvědčené poctivosti a úctyhodného vzezření, asi jako některý strážník na příklad. Má po ruce elektrická přerušení a záměny, regulátory a zkoumadla, klíče k rourkám na proto- a bioxydní dusičnatý plyn, čpavkové výpary a jiné plyny, knoflíky od per pák, sochorů a kladek. Manometr označuje: kolik tlaku, tolik kilogrammetrů Nesmrtelnosti. To se sečte a dramatický autor zaplatí svůj účet, jež

mu podá kterási mladá kráska v úboru Fámy obklopená svatozáří z trub. Poté odevzdá Autorovi s úsměvem ve jménu Potomků a za olivového (toť barva Naděje) bengálského ohně, odevzdá mu, pravíme, jako čestný dar jeho poprsí zaručené podoby s nimbem a laurem zhotovené ze sádry (systém Coignetův). To vše lze míti předem! Před představením!!!

Kdyby autorovi na tom záleželo, aby jeho sláva byla nejen přítomná a budoucí, nýbrž aby byla i *minulá*, baron Bottom se předem i o to postaral: Stroj může docílit účinků zpětných. Proudý rajského plynu, dovedně zavedené na hřbitovy, rozesmějí bezpečně co večer předky v jejich hrobech.

Vzhledem k praktické stránce vynálezu byl učiněn svědomitý rozpočet. Cena za změnu Velikého Divadla v Novém Yorku ve vážné divadlo nepřesahuje patnáct tisíc dolarů; za divadlo v Haagu zaručil by se baron za odměnu šestnácti tisíc korun; divadla v Moskvě a Petrohradě stála by asi čtyřicet tisíc rublů. Ceny pro pařížská divadla nejsou ještě určeny, poněvadž baron Bottom chce se sám na místě přesvědčiti o stavu věcí.

Slovem, nyní lze říci, že záhada dramatické Slávy, jak si ji představují lidé zdravého rozumu – došla rozřešení. Jest jim dnes DOSAŽITELNA. Tato Sfinga našla svého Oidipa.⁶

6 Mluvilo se nedávno o tom, jak by se tento podivný Stroj dal přizpůsobiti pro Poslaneckou a Panskou sněmovnu; ale to jsou jenom řeči. Zaznamenáváme je s veškerou výhradou. Na místě *Uá – uaú* dalo by se zařídit: „Tak jest!“, „Výborně!“, „Hlasovat!“, „To je lež!“, „Ne, ne!“, „Žádám o slovo!“, „Pokračujte!“ atd. Slovem, čeho bylo by třeba.

Virginie a Pavel

Slečně Augustě Holmésové

Per amica silentia lunae.

Virgilius

Mříž starých zahrad penzionátu. Deset hodin odbíjí v dáli. Je jasná, modrá a hluboká dubnová noc. Hvězdy zdají se stříbrnými. Slabé vlny větru zavanuly nad růžemi; listí šumí, sněžný vodotrysk padá na konci akátového stromořadí. Za velikého ticha lije slavík, duše noci, třpytný déšť čarovných tonů.

Milovali jste kterousi zcela mladou dívku v době, kdy šestnáct let vás obestíralo svým nebem iluzí? Pamatujete se na rukavici, zapomenutou na lavičce v besídce? Zakusili jste zmatek neočekávané a náhlé přítomnosti? Cítili jste, jak vám tváře zahořely, když o prázdninách rodiče se usmívali vaší vzájemné plachosti? Znali jste sladkou nekonečnost dvou čistých očí, hledících na vás se zamyšlenou něhou? Dotkli jste se svými rty rtů mladé dívky, třesoucí se a náhle blednoucí, jejíž ňadra se dmula na vašem srdci, svíraném rozkoší? Uschovali jste si v hloubi relikviáře modré květy, natrhané večer u řeky, když jste se vraceli spolu?

Taková vzpomínka, skrytá v hloubi vašeho srdce od let, co jste se odloučili, jest jako kapka tresti z Východu, uzavřená ve vzácné lahvičce. Tato kapka balšámu je tak jemná a tak mocná, že její vůně, jaksí nesmrtelná, bude-li lahvička hozena do vašeho hrobu, potrvá déle, než váš prach.

Oh, je-li co sladkého za osamělého večera, tož vdechovati ještě jednou s bohem této kouzelné vzpomínky!

Hle hodinu osamělosti: ruch klopotu zmlkl v předměstí: moje kroky mne zavedly až sem náhodou. Tato budova byla druhdy starý klášter. Paprsek měsíce osvětluje kamenné schody za mříží a ozařuje zpola staré světce, vytesané z kamene, kteří činili zázraky a kteří nepochybně rozbili o dlaždice svá pokorná čela, osvětlená modlitbou. Zde se ozývaly druhdy kroky bretoňských rytířů, kdy ještě Angličan měl v moci naše anjouská města.

– Nyní zmlazují zelené a veselé žaluzie chmurné kameny oken a zdí. Z kláštera stal se ústav pro mladé dívky. Za dne švitoří tam asi jako ptáčci ve zříceninách. Mezi usnuvšími jest asi nejedno dítě, jež o prvních velikonočních prázdninách vzbudí v srdci některého mladého hocha posvátný dojem a možno, že již... – Pst! Někdo promluvil! Kterýsi velice sladký hlas zavolal (zcela tiše): „Pavle...! Pavle!“ Bílé mušelínové šaty s modrým pásem mihly se na okamžik u tohoto sloupu. Mladá dívka připadá mnohdy jako zjevení. Tato nyní sestoupila. Je to jedna z nich; vidím límec žákyň tohoto ústavu a stříbrný kříž na řadrech. Vidím její obličej. Noc se směsuje s jejími rysy, stopenými poezií! Ó, plavé vlasy mládí, smíšeného ještě s dětstvím! Ó, pohlede, jehož blankyt je tak bledý, že se zdá, jako by byl ještě z prvotního éteru!

Ale kdo je ten zcela mladý hoch, jenž se plíží mezi stromy? Kvapí; jest u sloupu mříže.

– Virginie! Virginie! To jsem já.

– Ó, tišeji! Zde jsem, Pavle!

Jest jim oběma patnáct let.

Je to první dostaveníčko! Jedna stránka z věčné idyly! Jak se asi třese radostí hoch i dívka! Bud' pozdravena, božská nevinnosti! Vzpomínko! Oživené květy!

– Pavle, milý bratranče!

– Podejte mi ruku mříží, Virginie. Oh! Je hezounká, věru! Vezměte kytici, kterou jsem natrhal v zahradě tatínkově. Nestojí peněz, ale je to ze srdce.

- Dík, Pavle. – Ale jak je udýchán! Jak běžel!
- Ah! To že papa učinil dnes tak znamenitý obchod! Koupil lesík za poloviční cenu. Ti lidé byli nuceni rychle prodati; dobrá příležitost. A ježto byl otec tak spokojen s dnešním dnem, zůstal jsem u něho, aby mi dal něco peněz; a pak jsem spěchal, abych přišel včas.
- Budeme svoji za tři roky, uděláte-li dobře své zkoušky, Pavle!
- Oh, stanu se advokátem. Když je člověk advokátem, čeká nějaký měsíc, aby se stal známým, a pak také vydělá trochu peněz.
- Často mnoho peněz!
- Ano. Jste šťastna v penzionátě, sestřenko?
- Oh, ano, Pavle. Zejména od těch dob, co Madame přijala externistky. Dříve nebyvalo tak hezky; nyní jsou zde mladé dívky ze zámků. Jsem přítelkyní všech těch slečinek. Oh, mají tolik krásných věcí. A tudíž se nám od té doby daří mnohem lépe, mnohem lépe – poněvadž Madame může vydávati trochu více peněz.
- Přece, tyhle staré zdi... Není to zde veselé.
- Což! Člověk uvykne nehleděti na ně. Ale byl jste Pavle, u své dobré tetičky? Za šest dní budou její jmeniny; bude třeba napsati jí nějakou *gratulaci*. Je tak dobrotivá!
- Já nemám rád své tety! Dala mně onehdy staré bonbóny od dezertu místo nějakého pořádného daru; zkrátka: nějaké pěkné tobolky na peníze nebo nějakých malých penížků k uschování do peněženky.
- Pavle, Pavle, to se nemá. Třeba býti s ní vždy za dobré a šetrně s ní jednati. Je stará a zanechá nám také trochu peněz...
- Ovšem. Oh! Virginie, slyšíš slavíka?
- Pavle, strážte se, abyste mi netykal, až budeme sami.
- Milá sestřenko, vždyť se máme vzíti! Ostatně budu míti pozor. Ale jak je hezounký takový slavík! Jaký čistý a stříbrný hlas!
- Ano, je to hezké, ale překáží to spánku. Je velice příjemno dnes večer: měsíc je stříbrný, to je krásné.
- Já věděl, že milujete poezii, milá sestřenko.

– Ah, ano! Poezii...! Učím se hře na klavír.

– Na gymnáziu jsem se naučil všemožným básním, abych vám je říkal, milá sestřenko; umím skoro celého Boileaua z paměti. Chcete-li, půjdeme často na venkov, až budeme svoji, rcete?

– Zajisté, Pavle. Ostatně mama mně dá věnem svůj venkovský domek, při němž je dvorec: budeme tam často trávit léto. A rozšíříme jej trochu, možno-li. Takový dvorec vynáší také trochu peněz.

– Ah! Tím lépe! A pak možno na venkově žít za mnohem méně peněz nežli v městě. Moji rodiče to řekli. Miluji honbu, a postřílím také hojně zvěře. Honbou se nastrádá trochu peněz!

– Pak – je to venkov, milý Pavle! A já mám tolik ráda všechno, co je poetické!

– Slyším ruch nahoře, slyš!

– Pst, musím se vrátiti: Madame by se mohla probuditi. Na shledanou, Pavle.

– Virginie, budete u mé tety za šest dní...? U oběda...? Také se obávám, aby papa nezpozoroval, že jsem odběhl, nedal by mi již peněz.

– Vaši ruku, rychle.

Co jsem naslouchal, unešen božskému zvuku polibku, oba andělé se vzdálili; opožděná ozvěna zřícenin opakovala nejasně: „... Peněz! Trochu peněz!“

Ó, mládí, jaro života! Bud'te požehnány, děti, ve svém nadšení, vy, jejichž duše je prostá jako květina, vy, jejichž slova, vzbouzejíce živé vzpomínky, *skorem* podobné tomuto prvnímu dostaveníčku, vyluzují sladké slzy mimojdoucímu!

Sentimentalismus

Panu Jeanu Marrasovi

„Myslím si o sobě málo, když se zkoumám; mnoho, když se přirovnávám.“

Pan Každý

Kteréhosi jarního večera seděli dva mladí, vzdělaní lidé, Lucienna Emeryova a hrabě Maxmilian z W..., pod velkými stromy kteréési avenue na Elysejských Polích.

Lucienna jest ona krásná, mladá žena, vezdy oděná v černých toaletách, jejíž tvář je mramorově bledá a jejíž historie je neznáma.

Maxmilian, o jehož tragickém konci jsme se dověděli, *byl* básník čarovného nadání. Nadto byl krásně urostlý a dokonalých způsobů. Jeho oči, vyzařující intelektuální světlo, byly okouzlující, ale jako drahokamy poněkud chladné.

Jejich důvěrná známost datovala se sotva od šesti měsíců.

Toho večera tedy dívali se mlčky na neurčité siluety vozů, stínů, mimojdoucích. Náhle Lucienna pojala něžně ruku svého milence.

– Nezdá se vám, příteli, pravila, – že jsouce stále rozechvívání umělými a abych tak řekla, abstraktními dojmy, velcí umělci – jako vy – na konec otupí v sobě schopnost zakoušeti skutečně trýzně nebo rozkoše, jež jim jsou Osudem souzeny? Aspoň projevujete s nuceností – jež činí, že se zdáte necitelnými – osobní city, jež vám život dává pocitovati. Zdálo by se, soudíc dle chladné odměřenosti vašich posunů, že se chvějete z pouhé zdvořilosti. Umění nepochybně pronásleduje vás s vytrvalou zaujatostí až do lásky a do bolu. Pro samé rozbírání složitosti těchto citů obáváte se příliš, že byste nebyli dokonalými ve svých projevech, není-li pravda...? Že byste

nebyli přesni ve výkladu svého zmatku...? Nedovedete se zbaviti této skryté myšlenky. Ochromuje ve vás nejlepší vzněty a tlumí všechnu přirozenou rozpínavost. Řeklo by se, že vás – knížata z jiného světa – stále obkličuje neviditelný dav, hotový kritizovati nebo tleskati.

Krátce, když se vám přihodí veliké štěstí nebo veliké neštěstí, co se probouzí ve vás nejdříve, dříve ještě, než si to váš duch uvědomil, je skryté přání otázati se některého vynikajícího herce, která jsou vhodná gesta, *kdy se máte dáti strhnouti* událostí. Vedlo by umění k zatvrzelosti...? To mne zneklidňuje.

– Lucienno, odvětil hrabě, – znal jsem zpěváka, jenž u smrtelného lože své nevěsty, slyše sestru její se rozplývati v křečovitých vzlycích, neubráníl se, aby nepozoroval přes všecko své hoře falešného výrazu hlasu, jež postřehl v těchto vzlycích a nepomýšlel nejasně na cvičení, jímž by se staly „výraznějšími“... To zdá se vám špatným...? A přece náš zpěvák zemřel z tohoto rozloučení, kdežto přeživší sestra odložila smutek přesně v den předepsaný zvykem.

Paní Emeryová pohlédla na Maxmilianu.

– Dle toho, pravila, – bylo by nesnadno určit, v čem záleží senzibilita a dle kterých znamení lze ji poznati.

– Rád rozptýlím vaše pochybnosti o této věci, odvětil pan z W..., usmívaje se. – Ale výrazy... technické... jsou tak protivné, a obávám se...

– Co na tom! Mám kytici parmských fialek a vy máte doutník: naslouchám vám.

– Nuže buďsi; jsem ochoten, odvětil Maximilian. – Mozkové žilky, zasažené dojmy radosti nebo žalu zdají se, pravíte, jaksi povolené u umělce přílišností intelektuálních vznětů, jichž vyžaduje každého dne kult umění? – Já považuji tyto tajuplné žilky naopak za zdokonalené! – Druzí lidé zdají se obdařeni vlastnostmi, lépe způsobilými k něžnosti, upřímnějšími vášněmi, slovem, *vážnějšími*...? Pravím vám, že spočin jejich ústrojí, Pudem ještě poněkud zatemněného, nutí je vydávati nám za svrchované výrazy cítění pouhá překypění

animality. Tvrdím, že jejich mozky a jejich srdce jsou spojeny nervovými středy, jež, pohrouženy v obvyklou malátnost, zachvívají se v nekonečně méně četných a hlušších vibracích, než naše. Připadá, jako by na chvat vylévali své dojmy ve výkřicích, aby si poskytli iluzi o sobě samých, nebo aby se předem ospravedlnili za zmrtvělost, do níž, to cítí, opět zapadnou.

Tyto bytosti bez ozvěny právě nazývá svět „charakterními lidmi“ – bytosti a srdce prudké a nicotné. Přestaňme se klamati dutostí jejich výkřiků. Stavěti na obdiv svou slabost se skrytou nadějí sdělití její nákazu, aby se dosáhlo alespoň fiktivně ve vlastních očích skutečného pohnutí, jež dovedeme takto vzbuditi u někoho jiného – dík této nízké přetvářce – není hodno, než nedokonalých bytostí. Ve jménu kterých skutečných práv chtěli by dekretovati, že tato vzrušení, více než pochybné jakosti, jsou přesně nutna ve výrazu utrpení nebo opojení života, a považovati za bezcitné ty, jejichž stud se jich zdržuje? Odráží se snad paprsek, padnuvší na diamant, obalený horninou lépe, než v diamantu dobře broušeném, jímž proniká sama podstata ohně? Věru muži a ženy, již se dají dojímati surovostí expanzí, jsou z těch, kdož dávají přednost zmateným zvukům před hlubokými melodiemi: toť vše.

– Promiňte, Maxmiliane, přerušila jej paní Emeryová, – naslouchám vaší analýze, poněkud subtilní, s upřímným podivem, ale byl byste tak laskav a řekl mi, kolik hodin právě bije?

– Deset, Lucienno, odvětil mladý muž, pohleděv na hodinky při svitu doutníku.

– Ah...! Dobře. – Pokračujte.

– Proč tento nezvyklý neklid pro hodinu, jež mívá?

– Protože je to poslední hodina našeho milování milý příteli! děla Lucienna. – Dala jsem si s panem z Rostanges dostaveníčko dnes večer o půl dvanácté; odkládala jsem vám to říci až do poslední chvíle. – Hněváte se na mne...? Odpovězte mi.

Jestliže hrabě při těchto slovech trochu zbledl, ochranná tma zastřela tuto známku pohnutí; žádné zachvění neprozradilo, co asi zakoušela jeho bytost v tomto okamžiku.

– Ah! řekl klidným a harmonickým hlasem, – je to jeden z nejdokonalejších mladých lidí, jenž je hoden vaší přízně. Loučím se tedy s vámi, drahá Lucienco, dodal.

Vzal ruku své milenky a políbil ji.

– Kdož ví, co nám chystá budoucnost? odpověděla Lucienna usmívavě, ač poněkud zaraženě. – Rostanges je pouze neodolatelným rozmarem – a nyní, dodala po krátkém pomlčení, pokračujte, příteli, prosím vás. Ráda bych věděla, než se rozejdeme, *co dává právo velkým umělcům pohrdati způsoby ostatních lidí.*

Minul hrozný, němý okamžik mezi dvěma milenci.

– My pociťujeme, slovem, obyčejně dojmy, počal Maxmilian, se stejnou intenzitou jako kdožkoliv. Ano, přirozený *instinktivní* fakt dojmu pociťujeme fyzicky zcela jako druzí! Ale je to jen zprvu, co cítíme tímto lidským způsobem.

Je to téměř nemožnost vyjádřiti tato bezprostřední prodloužení v nás, jež činí, že zdáme se jako ochromeni při mnohých okolnostech. V okamžiku, kdy druzí lidé dospěli již k zapomenutí pro nedostatek vitality, vzrůstají v naší bytosti jako hukot vln, když se blížíme k moři. Jsou to postřehy těchto tajných prodloužení, těchto nekonečných a čarovných vibrací, jež jedině vyznačují superioritu naší rasy. – Odtud ty zdánlivé neschůdnosti mezi myšlením a chováním, když některý z nás, na příklad, pokouší se tlumočiti po způsobu lidí, co cítí. Považte, jaká vzdálenost nás dělí od prvních dob Citu, tak dávno ztraceného v hloubi našeho ducha! Ochablost zvuku hlasu, odchylnost posuňku, hledanost našich slov, to vše je v rozporu s běžnými upřímnostmi a všednostmi mluvy, přiměřenými způsobu cítění většiny lidí. My zníme falešně, považují nás za ledové. Ženy, poznavše nás takto, nemohou se vzpamatovati. Domnívaly se, že i my se budeme aspoň trochu rozčilovati – že unikneme naposle-

dy kamsi do oblak, kam, prý, se utíkají básníci dle rčení, šířeného úmyslně měšťáky. Jaký úžas, když shledají, že se děje pravý opak! Opovržení, jež cítí při tomto objevu těmi, kdož si z nich na náš účet ztropili blázný, přesahuje všechny meze. – A kdybychom se chtěli pomstít, taká pomsta byla by zábavná.

Ne, Lucianno, nesluší nám špatně se tlumočiti v lživých projevech, jimiž se projadřují lidé. Marně bychom se namáhali obléci všechen tento obnošený šat lidský, zapomenutý v naší předsíni od nepamětných dob! – My jsme se ztotožnili se samou podstatou Radosti i s živou idejí Bolesti! Co chcete?! Takové je to. – Jediní z lidí nabyli jsme téměř božské schopnosti: přeměnění pouhým dotekem blaženosti Lásky, na příklad, nebo její muka v bezprostřední podobu věčnosti. To jest naším nevyslovitelným tajemstvím. Pudově bráníme se tomu, aby bylo prohlédnuto, – abychom uspořili, co možná nejvíce, svému bližnímu hanbu, že nás shledává nepochopitelnými. – Žel, podobáme se oněm silným křišťálovým nádobám, v nichž dříme na Východě ryzí duch růží a jež jsou nepronikavě zastřeny trojím obalem z vosku, ze zlata a z pergamenu.

Jediná slza jejich trestu – této trestu, chované ve velké vzácné amfoře (majetku celého rodu, již si odkazují dědictvím jako posvátný poklad, posvěcený předky) – stačí, by prosáknula mnoha měrami čisté vody, věřte mi, Lucianno! A ta zase dostačí, by naplňovala vůni mnohé příbytky, mnohé hroby po dobu drahých let...!

Ale nepodobáme se nijak (a to je naším proviněním) oněm lahvičkám, naplněným všedními vůněmi, truchlým a marným fio-lám, jež mnohdy zhrdáme znova uzavřítí a jichž obsah zkysá nebo vyvětrá do všech mimovanoucích dechů. – Nabyvše ryzosti cítění, nedosažné nezavěšeným, stali bychom se lháři vůči sobě samým, kdybychom si vydlužili pantomimy běžných a „posvěcených“ výrazů, jimiž se spokojuje dav. Nemeškali bychom věru vymluviti mu to, kdyby uvěřil, byť jen na okamžik, prvnímu výkřiku, ježž nám někdy některá šťastná nebo neblahá náhoda vyrve. – Přesnému

pojmu Upřímnosti jsme povinni býti střízliví v gestech, úzkostliví v slovech, zdrženliví v nadšení a opanovávati se v zoufalství.

Je to tedy *jakost* našich citových schopností, pro niž jsme obviňováni ze zatvrzelosti? Věřu, milá Lucienco, kdybychom o to dbali (čehož nedej bůh!) abychom nebyli nepochopováni většinou lidí – a požadovali od jejich chápání jiného holdu než lhostejnosti – bylo by opravdu žádoucí, jak jste pravila před chvílí, aby při velkých událostech některý dobrý herec postavil se za nás, vložil své paže pod naše a pak mluvil a rozkládal rukama na náš účet. – Byli bychom pak jisti, že dojmeme dav tím jediným, co je mu přístupno.

Paní Emeryová pohleděla, hluboce zamyšlena na hraběte z W...

– Ale opravdu, milý Maxmiliáne, zvolala, – vy dospějete tak daleko, že nebudete míti odvahy říci „dobrý den“ nebo „dobrý večer“ z bázně, že byste se zdál vydluženým od všedních smrtelníků! – Máte vybrané a nezapomenutelné okamžiky, přiznávám se, a jsem hrda, že jsem vám je vnuknula... – Mnohdy jste mne oslnil hlubinami svého srdce, sladkými rozmachy své něhy; ba pocítila jsem nesmírné vzrušení, jehož navždy zachovám podivnou a matnou vzpomínku... Ale co chcete...? Vy mně unikáte někam, kam vás nemohu následovati. A nebudu nikdy zcela přesvědčena o tom, že vy sám cítíte jinak než domněle, co vzbuzujete. – A proto, Maxi, nemohu než rozloučiti se s vámi.

– Odevzdávám se tedy v osud nebýti všedním, byť bych uvalil na sebe opovržení dobrých lidí, považujících se (snad právem) za lépe organizované než já, řekl hrabě. – Všichni lidé ostatně, zdá se mi, dnes více či méně vzdávají se cítění ať již čehokoli. Doufám, že vbrzku bude v každém velkém městě čtyři, pět set divadel, kde obyčejné události života budou sehrány daleko lépe než ve skutečnosti, že nikdo se již nebude příliš namáhati, aby sám žil. Komu se znechce vášně, nebo toho, aby byl dojímán, najme si loži, to bude jednodušší. – Nebude tato oklika tisíckrát lepší z hledišť

zdravého rozumu...? K čemu se vyčerpávati vášněmi, odsouzenými k zapomenutí...? Nač že se nepozapomene trochu, průběhem půl roku? – Ah, kdybyste věděla, jaké množství mlčení v sobě nosíme! Než promiňte, Lucienco; odbylo půl jedenácté a byl bych neskromným, nepřipamatoval-li bych vám to po vyznání, jež jste mi před chvílí učinila, zašeptal Maxmilian s úsměvem, vstávaje.

– Váš závěr...? pravila. – Přijdu včas.

– Uzavírám, odpověděl Maxmilian, – když nějaký quidam⁷ zvolá o někom z nás, bije se do vnějších stěn prsou, jako by se chtěl ohlušiti nad prázdňem, jež v sobě cítí: „Má příliš mnoho inteligence, aby měl srdce!“ že je za prvé velmi pravdě podobno, že tento quidam by se asi velice horšil, kdyby se mu řeklo, že „má příliš mnoho srdce, aby měl inteligenci!“, což je důkazem, že jsme konečně ne zvolili nejhorší části výtky toho, kdo nám ji činí. Pak, všimla jste si, čím se tato fráze stane při bedlivějším rozboru? Je to, jako bychom řekli: „Tato osoba je příliš vzdělaná, aby dbala dobrých mravů!“ V čem se jeví dobré mravy? To je něco, čeho ani všední člověk, ani skutečně vzdělaný člověk nikdy nebude vědět, přes všechny zákoníky dětinské a počestné slučnosti. Tedy nevyjadřuje tato fráze než naivně pudovou, a abych tak řekl *melancholickou* žárlivost jistých povah vůči povaze naší. Co nás vskutku dělí, není rozdíl: je to nekonečno.

Lucienna vstala a zavěsila se v rámě pana z W...

– Odnáším si z našeho hovoru axioma, pravila, – že vaše slova nebo vaše způsoby žití, byť si někdy za hrozných nebo radostných okolností sebevíce odporovaly, nedokazují ničím, že jste...

– Ze dřeva...! dodal hrabě, usmívaje se.

Pozorovali mimojedoucí osvětlené vozy. Maxmilian dal znamení jednomu z nich, jenž se přiblížil. Když Lucienna vsedla do vozu, mladý muž se mlčky uklonil.

– Na shledanou! zvolala Lucienna, posílajíc mu polibek.

⁷ Kdosi, někdo. Pozn. red.

Vůz se vzdálil. Hrabě chvíli za ním hleděl, jak je přirozeno; pak, kráčeje ulicí pěšky a s doutníkem v ústech, vrátil se domů, na náměstí.

Když byl sám ve své komnatě, sedl ku psacímu stolu, vyňal z pouzdra malý pilník a pohřížil se, jak se zdálo, do leštění špiček svých nehtů.

Pak napsal několik veršů o... kterémisi skotském údolí, jehož vzpomínka se mu vybavila podivně za náhodností Ducha. Pak rozřezal několik listů nové knihy, zběžně je pročetl – a odhodil knihu.

Dvě hodiny s půlnoci odbily: protáhnul se.

– Ten tlukot srdce je věru nesnesitelný, zašeptal.

Vstal, spustil husté záclony a čalouny, přikročil ke skříni, otevřel ji, vyňal ze zásuvky malou bambitku, přistoupil k pohovce, přiložil zbraň k prsům, usmál se a pokrčil rameny, zamhouřiv oči.

Zaduněla hluchá rána, ztlumená záclonami; trochu modravého kouře se vzneslo od prsou mladého muže, jenž padl na podušky.

Od té doby, táže-li se někdo Lucienny po příčině jejích temných toalet, odpovídá svým milencům rozmarným tónem:

– Co chcete?! Černá barva mně tak sluší!

Ale její smuteční vějíř se pak chvěje jako křídlo nočního motýla na hrobovém kameni.

Znamení

Panu abbému Victoru de Villiers de l'Isle-Adam

„Attende, homo, quid fuisti ante ortum et quod eris usque ad occasum. Projecto fuit, quod non eras. Postea, de vili materia factur, in utero matris de sanguine menstruali nutritus, tunica tua fuit pellis secundina. Deinde, in villissimo panno involutus, progressus es ad nos – sic indutus et ornatus! Et non memor es, quae sit origo tua. Nihil est aliud homo quam sperma foetidum saccus stercorum, cibus vermium. Scientia, sapientia, ratio, sine Deo sicut nubes transeunt. Post hominem vermis: post vermem foetor et horror; sic in non hominem vertitur omnis homo.“

„Cur carnem tuam adornas et impingas, quam post paucos dies vermes devoraturi sunt in sepulcro, animam vero tuam non adornas – quae Deo et Angelis eius praesentenda est in Coeii!“

*Sv. Bernard, Rozjímání, II
Bollandisté, Příprava
k poslednímu soudu*

Kteréhosi zimního večera, když jsme s několika druhy seděli u čaje kolem sálavého ohně u kteréhosi z našich přátel, barona Xavera z V... (mladého bledého muže, jež dlouhé vojenské útrapy, povstalé za

mládí v Africe, oslabily na zdraví a neobyčejně zdivočily v mravech), zabočil hovor na velice pochmurné pole: hovořilo se o *povaze* nevěšdních, divných, shod, jaké se přihazují v žití některých lidí.

– Zde máte historii, pravil, k níž nepřipojím žádného výkladu. Je pravdiva. Snad ji shledáte dojímavou.

Zapálily jsme si cigarety a naslouchali tomuto vypravování:

– Roku 1876 za podzimního slunovratu, kdy stále přibývajícím počet pohřbů, ledabylo odbývaných – slovem, příliš chvatných – začal znepokojovali a bouřiti občanstvo pařížské, kteréhosi večera k osmé, po ukončení jedné z nejpodivnějších spiritistických seancí, vrátiv se domů, ucítil jsem se pod vlivem onoho dědičného splínu, jehož chmura posedne člověka a mate a ničím úsilím schopností Rozumu.

Marně dle rady lékařské jsem se opil několikrát seneským nápojem: marně jsem se podvolil přesně dle předpisu železné nutnosti a šlapaje nohama všechny rozkoše zchladil jsem jako druhý Robert d'Arbrissel rtuť svých horoucích vášní na stupeň teploty u Samojedů, nic naplat! – Nuže! Zdá se rozhodně, že jsem člověk zamlklý a mrzutý! Ale zároveň pod nervózním zdáním jsem asi, jak se říká, zbudován na vápně a písku, kdyžtě po tolikerých strastech jsem schopen dívat se na hvězdy.

Tedy onoho večera, když jsem byl konečně ve svém pokoji, zapaluje si doutník o svíci u zrcadla, zpozoroval jsem, že jsem smrtelně bled! A pohroužil jsem se do širokého křesla, starého to nábytku z hedvábného, granátově červeného sametu, v němž let hodin za mého dlouhého snění připadá mi méně těžkým. Záchvat splínu stával se trapným: bylo mi nevolno a byl jsem sklíčen! A věda, že se mi nepodaří setřásti jeho stíny nějakou světskou zábavou – zejména uprostřed ukrutných strastí hlavního města – rozhodl jsem se zkusiti to s odjezdem z Paříže, odebrati se někam daleko do přírody, pohybovati se hodně, choditi na honbu, na příklad, slovem, zkusiti to změnou.

Sotvaže mně tato myšlenka přišla, v *tomtéž okamžiku*, kdy jsem se rozhodl, že podle ní učiním, zatanulo mi na mysli jméno starého přítele, od dávných dob zapomenutého, abbého Maucomba.

– Abbé Maucombe...! pravím si tiše.

Naposledy jsem se sešel s učeným knězem při jeho odjezdu na dálnou pout' do Palestiny. Později došla mne zpráva o jeho návratu. Obýval skromnou faru v kteréši malé vísce v dolní Bretani.

Maucombe bude přece míti nějakou světnici, nějaký koutek? – Ne-pochybně nasbíral na svých cestách nějaké staré knihy? Některé kuriozity z Libanonu? A vsadil bych se, že na rybnících u sousedních hradů jsou asi divoké kachny...? Co vhodnějšího...? A chtěl-li jsem užítí, než nastanou první mrazy, posledních čtrnácti dnů kouzelného října na zrudlých skalách, chtěl-li jsem ještě viděti zazářiti dlouhé podzimní večery na lesnatých výšinách, bylo mně pospíšiti si!

Kyvadlové hodiny odbíjely devátou.

Vstal jsem; oklepal popel z doutníku. Pak, jsa rozhodnut, oblékl jsem klobouk, cestovní plášť a rukavice; vzal vak a pušku; zhasil svíce a vyšel – zavřev opatrně a na tři západy starý tajný zámek, jenž je chloubou mých dveří.

Po uplynutí tří čtvrtí hodiny unášel mne bretaňský vlak k vísce Saint-Maur, kde abbé Maucombe zastával úlohu faráře; zbylo mně dokonce tolik času na nádraží, že jsem mohl odeslati lístek, narychlo tužkou napsaný, v němž jsem oznámil otci svůj odjezd.

Druhého dne z rána byl jsem v R***, odkud je vesnice Saint-Maur asi dvě míle vzdálena.

Žádostiv dosíci dobré noci (abych se mohl chopiti své pušky hned ráno, jakmile se rozbřeskne) a obávaje se, že by mně siesta po snídani ubrala nočního spánku, věnoval jsem celý den, abych se udržel bdícím, přes únavu několika návštěvám u bývalých spolužáků. – K páté k večeru, vykonav tyto povinnosti, dal jsem si osedlati „U Zlatého slunce“, kde jsem byl vystoupil, a při západu slunce ocítil jsem se blíže kteréši vesnice.

Cestou vybavoval jsem si kněze, u něhož jsem hodlal strávit několik dnů. Drahný čas, uplynuvší od našeho posledního setkání, cesty, události, přihodivší se od oné doby, a zvyky odloučenosti změnily asi jeho povahu a osobu. Shledám jej asi zešedivělého. Ale znal jsem utěšitelný hovor učeného faráře, – a kochal jsem se nadějí na večery, které pospolu strávíme.

– Abbé Maucombe! neustále jsem si opakoval potichu, – zname-
nitá myšlenka!

Tázaje se lidí, pasoucích stáda podél příkopů, po jeho obydlí, nabyt jsem přesvědčení, že farář, – jako dokonalý pastýř milosrdného Boha, – získal si hluboké přízně svých oveček, a když mně byla ukázána cesta k faře, dosti vzdálené od skupiny baráků a chatrčí, jež tvoří vesnici Saint-Maur, dal jsem se směrem tím.

Dorazil jsem. Venkovský zevnějšek domu, okna a jejich zelené žaluzie, tři stupně z pískovce u vchodu, břečtan, barvínek a trsy růží, pnoucích se po zdech až ke střeše, zkad unikal z komínu s větrným kohoutem malý kotouč dýmu, vnukaly mi představu spočinu, zdraví a hlubokého klidu. Ze sousedního sadu prosvítaly mříží plotu listy, zrezavělé vysilující jesení. Obě okna jediného patra plála ohněm západu; mezi oběma okny hloubil se výklenek, v němž byl umístěn obraz kteréhosi světce. Sestoupil jsem tiše: přivázal jsem koně k plotu a nazdvihl klepadlo u dveří, pohleděv zkoumavě za sebe na oblohu.

Ale obloha tak zářila nad dálnými doubravami a borovičnými lesy, kde poslední ptáci poletovali večerem, hladina rybníku porostlého sítím, v dáli zrcadlila nebe tak slavnostně, příroda byla tak krásná ve ztišeném ovzduší a v této pusté krajině v tomto okamžiku, kdy padá mlčení – že nepustiv z ruky klepadla – stanul jsem němý.

Ó, myslil jsem si, ty, jenž nemáš útočiště pro své sny a jemuž se nezjevuje zaslíbená země Chanaan se svými palmami a řinoucími se vodami v ranních červánkách, když jsi tak drahně kráčel pod tvrdými hvězdami, ó poutníče, tak radostný při odchodu a nyní tak

chmurný, – srdce stvořené pro jiná vyhnanství než ta, jichž hořkost sdílíš s nehodnými bratry – pohled! Zde lze usednouti na kameni melancholie! Zde mrtvé sny vstávají z mrtvých, předcházejíce okamžiky v hrobě! Chceš-li mít opravdovou touhu po smrti, přikroč: zde pohled na nebe rozněcuje až k zapomenutí.

Byl jsem v takovém stavu zemdlenosti, kdy rozcitlivělé čivy chvějí se přinejmenším vzrušení. Vedle mne spadl list: jeho ztajený šelest mnou zachvěl. A magický obzor krajiny vešel v mé zraky! Usedl jsem přede dveřmi, samotěn.

Po několika okamžicích, když večer počal chladnouti, nabyl jsem opět vědomí skutečnosti. Vstal jsem rychle a uchopiv opět klepadlo u dveří, pohlížel jsem na smavý dům.

Avšak sotvaže jsem na něm znova spočinul roztržitým zrakem, byl jsem nucen opět ustati, tázaje se tentokrát, nejsem-li hříčkou nějakého přeludu...

Byl to opravdu týž dům, jež jsem viděl před chvílí? Jakou sešlost jevily mi *nyní* dlouhé trhliny, mezi bledými listy? Tato budova měla divné vzezření! Okna, ozářená paprsky agónie večera, plála mocným jasem: hostinný portál zval mne se svými třemi stupni: avšak soustřediv svou pozornost na šedé dlaždice, spatřil jsem, že byly nedávno obroušeny, že zbývaly tam ještě stopy vyrytých písmen, a viděl jsem, že pocházejí ze sousedního hřbitova, – jehož černé kříže zjevily se mi nyní stranou, asi na sto kroků zdálí. A dům připadal mi změněným až k zamrazení, a ozvěna smutečného úderu klepadla, jež jsem ve svém zděšení pustil z ruky, ozývala se uvnitř příbytku jako záchvěvy úmrtního zvonu.

Takový druh *vidin*, spíše duševních než tělesných, rychle zaniká. Ano, byl jsem, o tom nelze ani minutu pochybovati, obětí oné duševní malátnosti, o níž jsem se zmínil. Touže spatřiti tvář, která by mi svou lidskostí pomohla rozptýliti upomínku na onu malátnost, stiskl jsem kliku, nečekaje již. – Vešel jsem.

Dveře, opatřené závažím, se samy za mnou zavřely.

Ocítíl jsem se v dlouhé chodbě, na jejímž konci sestupovala ze schodů Nanon, stará a veselá hospodyně, se svící v ruce.

– Pane Xavere...! zvolala radostně, poznavši mne.

– Dobrý večer, milá Nanono! odpověděl jsem, podáváje jí chvatně svůj vak a pušku. (Cestovní plášť jsem zapomněl v pokoji „U Zlatého slunce“.)

Šel jsem nahoru. Po chvíli svíral jsem v náručí svého starého přítele.

Dojemné pohnutí prvních slov a pocit melancholie minulosti zprvu trochu skličoval abbého i mne.

Nanon přinesla lampu a oznámila nám večeři.

– Můj milý Maucombe, pravil jsem, zavěsiv se do rámě přítelova, když jsme sestupovali, – takové duševní přátelství je věcí pro celou věčnost, a jak vidím, sdílíme oba tento pocit.

– Jsou tací křesťanští duchové velice blízkého božského příbuzenství, odpověděl. – Ano. – Jsou na světě méně „rozumná“ vyznání, mající své vyznavače, kteří obětují svou krev, své štěstí, svou povinnost. To jsou fanaticové! dodal, usmívaje se.

Zvolme si nejprospěšnější víru, kdyžtě jsme volni a kdyžtě se stáváme svou věrou.

– Jest jisto, odvětil jsem, – že jest již velice tajuplným, že dva a dva jsou čtyři.

Vešli jsme do jídelny. Za večeře obeznámil mne abbé, učiniv mně něžně výtku, že jsem na něj tak dlouho zapomněl, s poměry vesnice.

Mluvil o kraji a vypravoval dvě, tři anekdoty o sousedních panstvech.

Líčil mi vlastní příhody na honbách a své úspěchy při rybaření: slovem, byl roztomile zábavný a hovorný.

Nanon, čilá hospodyně, šukala, zmnohonásobňovala se kolem nás a její široký čepec se třepotal jako křídla.

Vida, že točím si cigaretu ke kávě, Maucombe, jenž byl dříve důstojníkem u dragounů, mne následoval; a když při prvních kotoučích dýmu nastalo v našich myšlenkách mlčení, jal jsem se prohlížeti zkoumavě svého hostitele.

Kněz byl muž asi čtyřiceti pěti let, vysoké postavy. Dlouhé, šedé, vlnité vlasy vroubily jeho hubenou a výraznou tvář. Oči se třpytily mystickou inteligencí. Jeho rysy byly pravidelné a přísné; štíhlé tělo vzdorovalo tíži let: dovedl nositi svou dlouhou sutanu. Jeho slova, nesoucí znak vědy a něhy, byla promlouvána hlasem zvučným, ze zdravých plic. Připadal mi, slovem, plný jarého zdraví: leta se ho byla sotva dotkla.

Uvedl mne do své malé knihovny.

Nevyspalost na cestách činí člověka zimomřivým; večer byl pro nikavě chladný, předchůdce zimy. Proto, když hrst révového chraští zaplála mezi dvěma třemi poleny přede mnou v krbu, pocítil jsem trochu úlevy.

Nohy majíce opřeny o patník u krbu a jsouce pohrouženi v hnědých kožených křeslech, hovořili jsme, jak přirozeno o Bohu.

Byl jsem unaven: naslouchal jsem, neodpovídaje.

– Abych učinil závěr, pravil Maucombe, vstáváje, – jsme zde, abychom dali svědectví – svými skutky, svými myšlenkami, svými slovy a svým zápasem proti Přírodě – abychom dali svědectví, *mnoho-li vážíme*.

A končil citátem z Josefa de Maistre: „Mezi Člověkem a Bohem je pouze Pýcha.“

– Přes to, děl jsem, – máme čest existovati (my, zhýčkané děti této Přírody), v osvěceném století?!

– Dávejme přednost před ním Světlu všech staletí, odpověděl, usmívaje se.

– Došli jsme k odstávce u schodů se svíčkami v rukou.

Dlouhá chodba, rovnoběžná s chodbou přízemní, dělila ložnici mého hostitele od pokoje, určeného pro mne; – trval na tom, že mne

tam sám doprovodí. Vešli jsme; rozhlédl se, zdali mi nic neschází, a když jsme se přiblížili, abychom si podali ruku na dobrou noc, jasný odlesk mé svíce padl na jeho obličej. Zachvěl jsem se tentokrát!

Byl to umírající, jenž tam stál vedle lože? Obličej, který byl přede mnou, nebyl, nemohl býti tím, jež jsem viděl u večeře. Nebo aspoň, poznával-li jsem jej neurčitě, připadalo mi, že jsem ho neviděl ve skutečnosti až v tomto okamžiku. Jediná poznámka učiní mne pochopitelným: abbé vzbudil jakousi tajemnou shodou ve mně lidsky *druhý* pocit, jaký ve mně vzbudil jeho dům.

Tvář, na kterou jsem patřil, byla vážná, velice bledá, a víčka byla sklopena. Zapomněl na mou přítomnost? Modlil se? Co mu bylo, že se tak tvářil! – Jeho osoba byla náhle tak slavnostního vzezření, že jsem zavřel oči. Když jsem je znova otevřel po krátké chvíli, byl dobrý abbé ještě zde – ale nyní jsem jej poznával! – To si dám líbiti! Jeho přátelský úsměv zaplašil ve mně všechny neklid. Dojem netrval ani tak dlouho, co bych se jej otázel. Bylo to náhlé zděšení – jakási halucinace.

Maucombe mně přál znova dobré noci a odešel.

Když jsem byl konečně sám, myslil jsem si:

– Hluboký spánek – tot', čeho potřebuji!

Ihned pomyslel jsem na Smrt; povznesl jsem svou duši k Bohu a ulehl.

Jednou ze zvláštností veliké únavy je, že nemožno ihned usnouti. Všichni myslivci toho zakusili. Je to všeobecně známo.

Očekával jsem, že rychle a hluboce usnu. Tolik jsem si sliboval od dobré noci. Ale po uplynutí deseti minut bylo mně vyznati, že nervová tíseň tak hned neuleví. Slyšel jsem tik tak, úsečné praštění dříví a zdí. Nepochybně kterýsi červotoč. Každý sebenepatrnější ruch noční ozýval se ve veškeré bytosti mé elektrickou ranou.

Černé větve narážely na sebe ve větru v zahradě. Co okamžik haluze břečťanu tloukly do mého okna. Měl jsem nadmíru zjemnělý sluch podobně jako lidé umírající hladu.

Vypil jsem dva šálky kávy; to je to; pomyslí jsem si.

A opřev se lokty o podušku, jal jsem se hleděti upřeně do světla svíce na stole vedle mne. Hleděl jsem do něho utkvěle řasami s onou napjatou pozorností, již dodává pohledu naprostá rozptýlenost myšlenek.

Malá kroupka z malovaného porcelánu s větévkou zimostrázu visela u hlavy mého lože. Pokropil jsem si náhle víčka svěcenou vodou, abych je osvěžil: pak jsem zhasil svíci a zavřel oči. Spánek se blížil: horečka ustávala.

Usínal jsem.

Bylo zaklepáno třikrát úsečně, důrazně na dveře.

– Co? dím si, vzbudiv se náhle.

Tu jsem zpozoroval, že můj první spánek již započal. Nevěděl jsem, kde jsem. Myslí jsem, že jsem v Paříži. Některé spočiny činí člověka tak směšně zapomětlivým. Ztratit z očí takřka ihned vlastní příčinu svého probuzení, protáhl jsem si spokojeně údy v naprosté nevědomosti všeho.

– Právě mi připadá! dím si náhle. – Někdo klepal? Čí to asi návštěva...?

Za těchto slov přišlo mi zmateně a neurčitě na mysl, že již nejsem v Paříži, ale na faře v Bretani u abbého Maucomba.

V okamžiku byl jsem uprostřed ložnice.

Měl jsem zároveň s pocitem zimy v nohách dojem jasného světla. Měsíc v úplňku svítil naproti oknu nad kostelem a bílými záclonami metal svůj úhel prostého a bledého světla na podlahu.

Byla asi půlnoc.

Mé myšlenky byly chorobné. Co to bylo? Stín byl neobyčejný.

Když jsem se přiblížil ke dveřím, skvrna žáru, vycházející klíční dírkou, hrála mi po ruce a rukávě.

Někdo byl za dveřmi: bylo skutečně zaklepáno.

Avšak asi dva kroky od kliky jsem náhle stanul.

Jedna věc připadala mně podivuhodnou; ráz světelné skvrny, hrající mi po ruce. Byl to přísvit ztuhlý, krvavý, neosvětlující. – A pak, čím to, že jsem neviděl světelné rýhy pode dveřmi, v chodbě? Věřu, co tu vycházelo z klíčnické dírkou, činilo na mne dojem fosforečného zraku sovy!

V tom okamžiku odbíjely venku kostelní hodiny do nočního větru.

– Kdo to? tázal jsem se tiše.

Přísvit zhasl: blížil jsem se.

Ale ponenáhle, tichounce otevřely se dveře dokořán.

Přede mnou v chodbě stála jakási vysoká, černá postava, – kněz s třírohým kloboukem na hlavě. Měsíc jej ozařoval celého kromě obličeje: neviděl jsem než oheň jeho dvou zřítelnic, hledících na mne s vážnou utkvělostí.

Dech z onoho světa obestíral tohoto návštěvníka, jeho zjev sklíčo- val mou duši. Schvácen hrůzou, vzmáhající se náhle až v paroxysmus, zíral jsem tiše na neblahého muže.

Náhle pozdvihl kněz paži zvolna ke mně. Podával mi nějakou těžkou a neurčitou věc. Byl to plášť. Velký černý plášť, cestovní plášť. Podával mi jej, jako by mně jej nabízel...!

Zavřel jsem oči, abych toho neviděl. Ó, nechtěl jsem toho viděti! Avšak jakýsi noční pták s děsným skřekem vlétl mezi nás a van jeho křídel, dotknuvší se mých víček, je znova otevřel. Cítil jsem, že poletuje pokojem.

Tu – s chropotem úzkosti, neboť neměl jsem sil, abych křičel, – přirazil jsem oběma rukama, křečovitě vztaženýma, dveře a zavřel je pevně na klíč, šílený hrůzou.

Podivno, připadalo mně, že to vše nečinilo hluku.

To bylo nad lidské síly. Vzbudil jsem se. Seděl jsem v posteli, ruce maje před sebou vztaženy; čelo bylo zpocené; srdce tlouklo mi v prsou těžkými, chmurnými údery.

Ah! děl jsem, toho děsného snu!

Přesto neustávala má nepřekonatelná úzkost. Bylo mi třeba déle jedné minuty, než jsem nabyl *odvahy* pohnouti rukou, abych nahmatal zápalky: bál jsem se, že ucítím v temnotě chladnou ruku, jak mne bere za ruku a tiskne ji přátelsky.

Měl jsem nervový nával, slyše zachřestiti zápalky pod svými prsty na kov svícnu. Rozžehl jsem svíci.

Okamžitě bylo mi lépe; světlo, tato božská vibrace, proměňuje truchlivá ovzduší a utěšuje ve smrtelných úzkostech.

Rozhodl jsem se vypít sklenici studené vody, abych se úplně vzpamatoval a vstal jsem z lože.

Jda mimo okno, všiml jsem se jedné věci: měsíc byl přesně podoběn měsíci v mém snu, ač jsem ho neviděl, než jsem ulehl; a jda se svíci v ruce, abych prohlédl zámek u dveří, shledal jsem, že bylo zamknuto na klíč *uvnitř*, čehož jsem před usnutím nebyl učinil.

Při těchto objevech rozhlédl jsem se kolem sebe. Shledával jsem, že věc byla nevšedního rázu. Ulehl jsem znova, opřel se o loket a uvažoval a dokazoval si, že to vše bylo jenom jakýmsi záchvatem velice jasnovidného somnabulismu, ale utišoval jsem se čím dále tím méně. Zatím mne únava pojala jako veliká vlna, zkolébala mé chmurné myšlenky a uspala mne náhle v mé úzkosti.

Když jsem procitl, jasné slunce plnilo pokoj.

Bylo rozkošné ráno. Hodinky, zavěšené u hlav postele, ukazovaly na desátou. Je něco utěšitelnějšího než zářivé slunce? Zejména když člověk cítí, jak venku je všechno provoněno a kraj plný svěžího větru ve stromech, hložíích a příkopech, posetých květy a vlahých jitřní rosou!

Oblékal jsem se rychle, zapomínaje chmurného začátku svého noclehu.

Zúplna osvěžen opětovným omýváním čerstvou vodou, sešel jsem dolů.

Abbé Maucombe byl v jídelně: seděl u prostřeného stolu, čta noviny a čekaje na mne.

Stiskli jsme si ruku.

– Spal jste dobře, milý Xavere, tázal se mne.

– Znamenitě! odpověděl jsem roztržitě (ze zvyku a nemysle na to, co pravím). – Vpravdě měl jsem znamenitou chuť k jídlu, to bylo vše.

Vešla Nanon, přinášejíc snídani.

Při snídani hovořili jsme klidně a vesele: člověk žijící svatým životem jediný zná radost a dovede jí sdíleti.

Náhle vzpomněl jsem si na svůj sen.

– Právě mi připadá, milý abbé, zvolal jsem, – vzpomínám si, že jsem měl dnes v noci zvláštní sen – a tak podivný... jak bych to řekl? Řekněme... uchvacující? Úžasný? Strašidelný? – Volte dle libosti! Sud'te sám.

A loupaje si jablko, jal jsem se mu vypravovati se všemi podrobnostmi příšernou halucinaci, přerušivši můj první spánek.

V okamžiku, kdy jsem došel k *posuňku*, jakým mně kněz podával plášť, a dříve ještě, než jsem tuto větu začal, otevřely se dveře do jídelny. Vešla Nanon s důvěrností, vlastní farním hospodyním, zalita sluneční září, právě uprostřed hovoru a přerušivši mne podávala mi nějaký papír.

– Zde je „velmi naléhavé“ psaní, jež posel právě přinesl pro milostpána!

– Psaní! – Již! zvolal jsem, *zapomenuv na své vypravování*. – Jest od mého otce. Co to asi? – Milý abbé, dovolíte, abych je přečetl.

– Prosím! děl abbé Maucombe; rovněž ztrativ z očí vypravování a podvoluje se magneticky zájmu, jež jsem měl pro dopis. – Prosím!

Otevřel jsem list.

Tak Nanonino vyrušení odvrátilo naši pozornost svou náhlostí.

– To je velmi nepříjemné, můj hostiteli, pravím, sotvaže jsem přijel, musím zase odejít.

– Jakže? tázal se abbé Maucombe, postaviv koflík, aniž se napil.

– Píše se mi, že se mám bez odkladu vrátiti za příčinou kteréśi záležitosti kteréħosi velice důležitého procesu. Domníval jsem se,

že bude soudní řízení až v prosinci: nyní mně oznamují, že bude projednán v příštích čtrnácti dnech a ježto jsem jediný, jenž je s to uspořádati poslední doklady, které nám mají pomoci vyhrát spor, nezbývá, než abych odjel...! Věru! To je mrzutá věc!

– Ovšem, to je nepříjemné! děl abbé; – věru, jak nepříjemné...! Aspoň mi slibte, že, jakmile budete hotov... Hlavní věcí je spása duše: doufal jsem, že budu moci pro vaši spásu něco učiniti, – a hle, vy mi uklouznete! Domníval jsem se již, že vás dobrý bůh ke mně poslal...

– Můj milý abbé, zvolal jsem; – zanechám vám zde svou pušku. Než uplynou tři neděle, budu zase u vás a pak zůstanu několik neděl, chcete-li.

– Jděte tedy s pánem bohem! řekl abbé Maucombe.

– Eh! Věc je taková, že tu jde takřka o celé mé jmění! zašeptal jsem.

– Naším jměním je Bůh! řekl prostě abbé Maucombe.

– A co bych si zítra počal, kdyby...?

– Zítřek nenáleží nám, odpověděl.

Brzy vstali jsme od stolu, trochu utěšeni nad nehodou výslovným slibem návratu.

Šli jsme se projít sadem a prohlédli jsme si pozemky, přilehající k faře.

Celý den prováděl mne abbé, ukazuje mi, ne bez uspokojení, své chudobné hospodářské poklady. Pak, co četl brevíř, chodil jsem osaměle v okolí, vdechuje s rozkoší svěží a čistý vzduch. Maucombe, vrátiv se, rozpovídal se trochu o své cestě do svaté země. Tak jsme strávili čas až do západu slunce.

Nadešel večer. Po skrovné večeři řekl jsem k abbému Maucombovi:

– Milý příteli, *rychlík* odjíždí přesně o deváté. Odtud do R... mám dobré půl druhé hodiny cesty. Potřebuji půl hodiny, abych uvedl vše do pořádku v hostinci a odvedl koně; celkem dvě hodiny. Nyní máme sedm hodin: tedy se s vámi loučím.

– Doprovodím vás kousek, pravil kněz, – *ta procházka mně poslouží.*

– Abych nezapomněl, odpověděl jsem, zabrán v myšlenky, – zde máte adresu mého otce (u něhož v Paříži bydlím), pro případ, že bychom si měli psáti.

Nanon vzala lístek a zastrčila jej za rámeček u zrcadla.

Za tři minuty potom opustili jsme spolu, abbé a já, faru a ubírali se silnicí. Já držel koně za uzdu, jak přirozeno.

Byli jsme již jen dva stíny.

Za pět minut po našem odchodu, sychravý řídký déšť, tichý a velice chladný, hnaný děsným zadutím vichru, bil nám do rukou a tváří.

Rázem jsem stanul:

– Můj starý příteli, dím k abbému, – ne, toho nestrpím. Váš život je drahocenný a tahle ledová sprška je velice nezdravá. Vraťte se. Tento déšť, opakuji, by vás celého promočil. Vraťte se, prosím vás.

Abbé vyhověl po chvíli, vzpomenuv svých věřících, mým prosbám.

– Mám váš slib, milý příteli, pravil ke mně.

A když jsem mu podával ruku, dodal:

– Posečkejte! Přichází mi na mysl, že máte notný kus cesty urazit – a tahle sychrava je věru pronikavá!

Zamrazilo jej. Stáli jsme nehybně druh vedle druhá, pohlížejíce upřeně na sebe jako dva chodci, mající na spěch.

V tom okamžiku vyšel měsíc nad jedlemi za pahorky, osvětluje na obzoru pláň a lesy. Stopil nás náhle svým trdným a bledým světlem, svým pustým a bledým svitem. Naše obrysy a obrysy koňovy rýsovaly se ohromné na silnici. A odtamtud, kde se tyčí staré kamenné kříže, tam dole – odtamtud, kde se tyčí staré zbořené kříže v tomto bretaňském kraji, v houští mlází, kde hnízdí neblahé noční ptactvo, uniknuvší z lesa Umírajících – zaslechl jsem z dále děsný skřek; ostrý a zlověstný skřek polních havranů. Sova se žhavýma

očima, jichž fosforečný svit třásl se na velké větvi černého topolu, vzlétla a prolétla mezi námi, opakujíc skřek.

– Tož! pokračoval abbé Maucombe, – já budu doma za minutu; *proto vezměte, – vezměte tento plášť!* – Záleží mi na něm mnoho...! Mnoho! doložil nezapomenutelným hlasem. – Pošlete mi jej nazpět po hochovi z hostince, jenž chodívá každého dne k nám do vsi... *Prosím vás o to.*

Za těchto slov podával mně abbé svůj černý plášť. Neviděl jsem mu do tváře pro stín, jež metal jeho široký třírohý klobouk; ale rozeznával jsem jeho *oči, které na mne hleděly s vážnou utkvělostí.*

Přehodil mně plášť přes ramena, zapjal jej s něžností a neklidem, co já bez vlády zavřel víčka. A použiv mlčení, ubíral se chvatně ke svému příbytku. Na zatáčce cesty zmizel.

Nabyv přítomnosti ducha a také trochu mechanicky – vyšvihl jsem se na koně. Pak setrval jsem nehybný.

Nyní jsem byl sám na silnici. Slyšel jsem tisícerý šum přírody. Otevřev opět oči, zřel jsem ohromné zsinalé nebe, po němž táhla příšerná chmurná mračna, zastírající měsíc – osamělý kraj. Přece jsem se držel zpříma a pevně, ač jsem byl asi bílý jako plátno.

– Nuže! řekl jsem si, – jen klid! – Mám horečku a blouzním. Tot' vše.

Chtěl jsem pokrčiti rameny: nějaká tajemná tíha tomu bránila.

A hle, přicházejíc z hloubi obzoru, z hloubi oněch zlověstných lesů, hejno mořských orlů přelétlo s mocným šumotem křídel, křičíc hrozné neznámé slabiky, nad mou hlavou. Sneslo se na střeše fary a na zvonici v dálce: a vítr ke mně zanášel truchlý skřek. Věru, měl jsem strach. Proč? Kdo mi to kdy vysvětlí? Byl jsem v seči; můj meč setkal se nejednou s jiným mečem; moje čivy jsou jistě otužilejší, než čivy nejlhostejnějších a nejchladnějších: přes to vše, přiznávám se zcela pokorně, že jsem měl strach tenkrát a doopravdy. Nabyl jsem proto jakési úcty k sobě samému. Ať si nemá strachu za podobných okolností, komu libo.

Tedy mlčky zaťal jsem oři ostruhy v bok až do krve; a maje oči zamknuty, pustiv koni uzdu, pěští sevřev hřívu a v plášti, vzdouvajícím se za mnou, cítil jsem, že kuň žene se divým úprkem, sotva se země dotýkaje: čas od času mé temné mručení u jeho ucha vnukalo mu jistě tu pudově pověřenou hrůzu, z níž mne přecházel mráz mimoděk. Dorazili jsme tímto způsobem za méně než půl hodiny. Teprve když zaduněla dlažba předměstí, zdvihl jsem hlavu a oddechl si;

– Konečně! – viděl jsem domy, osvětlené domy, osvětlené obchody, lidské tváře za okny! Viděl jsem chodce...! Opustil jsem kraj tíživých mur!

V hostinci usadil jsem se u teplého krbu. Hovory vozků přiváděly mne do nadšení. Vyvázl jsem smrti. Díval jsem se na plamen svými prsty. Vypil jsem sklínku rumu. Nabyl jsem konečně opět vlády svých schopností.

Cítil jsem, že jsem se znova vrátil do skutečného života.

Trochu jsem se – přiznávám se – styděl za svůj ztřeštěný strach.

Jak jsem se cítil klidným, vyplňuje nařízení abbého Maucomba! S jakým světským úsměvem prohlížel jsem černý plášť, odevzdává je jej hostinskému! Halucinace se rozprchla. Byl bych ochotně, jak praví Rabelais, dělal „veselého kumpána“.

Plášť, o nějž se jednalo, nepřipadal mi nijakž neobyčejným, ani zvláštním – leda tím, že byl velmi starý a dokonce záplatovaný, spravovaný a znova podšíváný s péčí, takměř bizarní.

Veliká dobročinnost asi přiměla abbého Maucomba, aby rozdál v almužnách obnos za nový plášť: já si to aspoň vysvětloval tímto způsobem.

– To se hodí znamenitě! pravil hostinský; – hoch má právě jíti do vesnice: odejde co nevidět; odevzdá plášť tedy ještě před desátou u pana Maucomba.

Sedě za hodinu na to ve vagóně, nohy maje na ohřívátku a zahalen do svého cestovního pláště, znova nabytého, řekl jsem si, zapaluje si dobrý doutník a naslouchaje pískání lokomotivy:

– Rozhodně, mám přece raději tento zvuk než skřek sov.

Litoval jsem trochu, přiznávám se, daného slibu, že se navrátím.

Načež jsem usnul konečně hlubokým spánkem, zapomenuv úplně, co mně bylo nadále pokládati za bezvýznamnou shodu.

Byl jsem nucen zastaviti se na šest dnů v Chartres, kde bylo mně srovnati listiny, které později přivodily příznivý výsledek naší pře.

Posléze přibyl jsem, hlavu maje plnou úředních listin a nepříjemností – a všecek schvácen svým chorobným rozrušením – do Paříže právě večer sedmého dne po odjezdu z fary.

Jel jsem rovnou domů, asi o deváté. Vešel jsem. Zastihl jsem otce v salónku. Seděl u stolku, osvětleného lampou. Držel v ruce otevřený dopis.

Po několika slovech pravil mi:

– Nevíš, jsem si jist, jakou zprávu přináší tento list: náš dobrý starý přítel abbé Maucombe je mrtev. Zemřel po tvém odjezdu.

Byl jsem zprávou tou dojat.

– Jakže? odvětil jsem.

– Ano, mrtev – především o půlnoci, – tři dny po tvém odjezdu z fary – zemřel následkem nachlazení, jež si přivodil cestou. Tento dopis jest od staré Nanony. Ubohá žena, zdá se, je nějak pomatena, že opakuje dvakrátě tutéž větu... zvláštní... v níž je řeč o nějakém plášti... Čti sám!

Podal mně dopis, v němž se nám skutečně oznamovalo úmrtí svatého kněze – a v němž jsem četl tyto prosté řádky:

„Byl tolik šťasten, tak zněla jeho poslední slova, že mu bylo popřáno býti zahalenu při posledním dechu a pohřbenu v plášti, ježž si přivezl ze své pouti do Svaté země a *jenž se dotkl HROBU.*“

Neznámá

Paní hraběnce de Laclos

Labuť mlčí po celý svůj život,
aby jedenkrát krásně zapěla.

Staré rčení

Bylo to posvěcené dítě, které pod
dojmem krásného verše bledne.

Adrien Juvigny

Toho večera celá Paříž se skvěla v opeře *aux Italiens*. Dávala se *Norma*. Byl to večer na rozloučenou Marie Felicie Malibranové.

Za posledních zvuků modlitby Belliniho, *Casta Diva*, celé hlediště povstalo a volalo zpěvačku v oslavné bouři. Házeny květiny, náramky, věnce. Pocit nesmrtelnosti zastíral vznešenou umělkyni, téměř umírající, která unikala, domnívajíc se, že zpívá!

V středu křesel orchestru jakýsi zcela mladý muž, jehož výraz tváře projevoval duši statečnou a hrdou, – dával najevo vášnivý podiv, trhaje své rukavice tleskáním.

Nikdo z Paříže neznal tohoto diváka. Nevypadal jako z venkova, ale jako cizinec. – Jak tam seděl v křesle ve svém obleku, poněkud novém, ale pohaslého lesku a bezvadného střihu, byl by připadal skoro podivným, nebýti přirozené a tajemné elegance, plynoucí z celé jeho osoby. Zkoumaje jej, člověk byl by hledal kolem něho prostor, nebe a samotu. Bylo to neobyčejné: ale není-li Paříž městem Neobyčejna?

Kdo byl a odkud přicházel?

Byl to plachý hoch, šlechtický sirotek – jeden z posledních tohoto století – melancholický princ ze Severu, přišedší před třemi dny z šerého hradu cornwalisského.

Jmenoval se hrabě Félicien de la Vierge; byl pánem na zámku Blanchelande v dolní Bretani.

Žízeň po horoucím životě, touha po našem kouzelném pekle pojala a schvátila náhle tohoto lovce tam v dáli...! Vydal se na cestu, a zde byl zcela prostě. Byl v Paříži teprve od rána, že jeho veliké oči byly ještě zářivý.

Byl to jeho první večer mládí! Čítal dvacet roků. Byl to jeho vstup do světa plamene, zapomenutí, všedností, zlata a rozkoší. A *náhodou* přišel včas, aby uslyšel „s bohem“ té, která odcházela.

Několik okamžiků mu stačilo, aby zvykl oslnění hlediště. Ale při prvních zvucích zpěvu Malibranové duše jeho se zachvěla; hlediště zmizelo. Obcování s tichem hvozdů, se sténajícím větrem písčín, se šumem bystrin, valících se po kamenech, a s vážným šereňím soumraků učinilo z mladého muže básníka, a zdálo se mu, že ve zvuku hlasu, jemuž naslouchal, duše těch věcí mu vzkazovala z dáli, aby se navrátil.

Ve chvíli, kdy tleskal, unešen nadšením, božské umělkyni, ruce jeho ustaly; zůstal nehybný.

Na balkoně lože objevila se mladá žena veliké krásy. – Hleděla na jeviště. Jemné a ušlechtilé rysy jejího poloodvráceného profilu tonuly ve stínu rudého temna lože; jako florentinský kamej v medailonu. – Bledá, s gardenií v temných vlasech a zcela samotna opírala o římsu lože ruku, jejíž tvar prozrazoval slavný rod. Sponou u živůtku černého šatu z mórové látky, zastřené krajkami, byl chorý drahý kámen, překrásný opál, obraz její duše nepochybně, třpytící se v zlatém kruhu. Majíc výraz osamělosti, lhostejnosti vůči celému hledišti, zapomínala, jak se zdálo, na sebe samu pod neodolatelným kouzlem hudby.

Přece však náhoda tomu chtěla, aby její oči zabloudily k davu; v tom okamžiku oči mladého muže a její se potkaly, co vznikne a zhasne vteřina.

Znali se kdy...? Nikoli. Ne na této zemi. Avšak necht' ti, kdo znají, kde začíná Minulost, poví, kde si tyto dvě bytosti opravdově náležely, neboť tento jediný pohled je přesvědčil nyní a na vždy, že nepočínaly od své kolébky. Blesk ozařuje jedním rázem hlubiny a přeje nočního moře a na obzoru vzdálené stříbřité linie vln: tak i dojem mladého muže náhlým pohledem nebyl stupňován; bylo to vnitřní a zázračné oslnění ozřejmujícího se světa! Zavřel víčka svých očí, aby pod ně skryl dvě modrých světel, zabloudivších tam; pak chtěl vzdorovati tíživé závratí. Zdvihl oči k neznámé.

Utkvívala v myšlenkách ještě zrakem v zraku jeho, jako by byla uhodla myšlenku plachého milence a jako by to bylo přirozeno! Félicien cítil, že bledne; měl pocit v tom okamžiku, jako by dvě paže se svíraly kolem jeho krku. – Stalo se! Tvář oné ženy odrážela se v jeho duchu jako v známém zrcadle, ztělesnila se v něm, *poznávala* se v něm! Usadila se v něm na vždy za kouzla téměř božských myšlenek! Miloval první a nezapomenutelnou láskou.

Zatím mladá žena, rozvinuvši vějíř, jehož černé krajky se dotýkaly jejích rtů, zapadala, jak se zdálo, do dřívější bezúčasti. Nyní se zdálo, že naslouchá výlučně melodiím *Normy*.

Chystaje se namířiti své kukátko k loži, Félicien cítil, že by to bylo nepatřično.

– Kdyžtě ji miluji! děl si.

Netrpělivě touže po konci, přemítal. – Jak promluvíti s ní? Zvědět její jméno! Neznal nikoho. – Aby se otázal zítra seznamu navštěvovatelů opery? A což byla-li to lože náhodná, zakoupená pro tento jeden večer? Čas naléhal; zjevení zmizí. Buďsi! Jeho vůz pojedje za jejím, to učiní... Zdálo se mu, že není jiných prostředků. Pak uvidí. – Ostatně, děl si ve své báječné naivnosti: „*Miluje-li mne*, zpozoruje to a dá mi nějaké znamení.“

Opona spadla. Félicien chvatně opustil hlediště. Octnuv se v peristylu, procházel se prostě mezi sochami.

Když přikročil k němu jeho sluha, dal mu tiše některé rozkazy; sluha ustoupil do kouta a bedlivě měl pozor.

Ohromný hluk ovace ponenáhlu ustával jako všechny hluky slávy tohoto světa. – Obecenstvo sestupovalo po hlavním schodišti. – Félicien čekal, upíraje zrak vzhůru mezi dvě mramorové sochy, odkud se valil oslňující dav.

Neviděl zářících tváří, ani nádherných úprav, ani květů na čele mladých dívek, ani hermelínových plášťů, ani skvělého proudu, valícího se před ním v záři světél; neviděl nic.

A celé to shromáždění zaniklo brzy povlovně, aniž se zjevila ona mladá žena!

Dal jí uniknouti, nepoznav ji...? Tot' nemožno! – Nějaký starý sluha, napudrovaný a pokrytý kožichy, stál ještě ve vestibulu. Na knoflících jeho livreje třpytily se lístky kteréši vévodské koruny.

Náhle objevila se na osamělém schodišti ona! Sama! Štíhlá pod sametovým pláštěm a vlasy majíc skryty krajkovou mantilou, opírala se rukou o mramorové zábradlí. Shlédla Féliciena dole, blíže sochy, avšak nejevila zájmu pro jeho přítomnost.

Sestoupala klidně. Když přikročil k ní sluha, promluvila tiše několik slov. Sluha ukloniv se, neprodleně odešel. Brzy potom bylo slyšeti ruch vzdalujícího se vozu. A nyní vyšla. Sestoupala samotna po vnějších schodech divadla. Félicien měl sotva času pronésti několik slov k svému sluhovi: – Vratte se sám do hotelu.

V okamžiku byl na náměstí des Italiens, několik kroků od neznámé; dav se byl již rozptýlil do sousedních ulic; vzdálená ozvěna vozů zanikala.

Byla říjnová, tichá, hvězdnatá noc.

Neznámá kráčela velice zvolna a jakoby nezvykle. – Měl ji následovati? – Nezbyvá nic jiného, rozhodl se. Podzimní vítr přinášel k němu lehkou vůni ambry, vanoucí z ní, vleklý a zvučný šustot hedvábí po dlažbě.

Na rohu ulice Monsigny rozmýšlela se chvíli, pak kráčela jakoby lhostejně až k ulici Grammont, pusté a sotva osvětlené.

Náhle mladý muž stanul; napadla jej myšlenka. Je-li to cizinka?

Mohl jeti mimo vůz a unésti mu ji na vždy! Zítřa narážeti o kameny města a nenalézti ji!

Býti od ní odloučenu na vždy pro náhodu některé ulice, některého okamžiku, jenž může trvati věčnost! Jaká budoucnost! Toto pomyšlení tak jej zmátlo, že zapomněl uvažovati o slušnosti.

Předešel mladou ženu na rohu setmělé ulice. Obrátiv se pak, ukrutně zbledl, a opřev se o litinový sloup lucerny pozdravil ji; pak děl velice prostě, co jakýsi rozkošný magnetismus unikal z celé jeho bytosti:

– Moje paní, vy to víte; viděl jsem vás dnes večer po prvé. Maje strach, že vás již nikdy neužřím, musím vám říci – (zemdléval) – *že vás miluji!* doložil tichým hlasem, – a odejdete-li, že zemřu neopakovav těch slov již k nikomu.

Stanula, nadzdvihla závoj a patřila na Féliciena s pozornou utkvělostí. Po krátkém mlčení pravila hlasem, jenž zněl tak čistě, že jí prosvítaly nejuvzdálenější úmysly ducha: – Pane – pane, cit, který je příčinou vaší bledosti a vašeho jednání, jest jistě tak hluboký, abyste shledal v něm oprávnění toho, co činíte. Necítím se tedy nijak uraženou. Vzpamatujte se a považujte mne za přítelkyni.

Féliciena tato odpověď nepřekvapila: zdálo se mu přirozeným, že ideál odpovídal ideálně.

Věru, událost byla z těch, kdy oběma bylo si připamatovati, byli-li toho hodni, že jsou z rodu těch, kdo činí slušnost, a ne z rodu těch, kdo se jí podrobují. Co lidé nazývají nazdařbůh slušností, není než bezmyšlenkovým otrockým a téměř opičím nápodoběním toho, co bylo nejasně konáno vznešenými bytostmi za všeobecných okolností.

Se zanícením naivní něhy políbil podávanou mu ruku.

– Darovala byste mi květ, který jste měla ve vlasech po celý večer?

Neznámá vyňala mlčky bledý květ zpod krajek a podávajíc jej Félicienovi, pravila:

– Nyní s bohem, a na vždy.

– S bohem...! – vy mne tedy nemilujete! – Ach, vy jste provdána! zvolal náhle.

– Nejsm.

– Volna! Nebesa!

– Přece však zapomeňte na mne! Nelze jinak, pane!

– Stala jste se v okamžiku tlukotem mého srdce! Což mohu žít bez vás? Jediným vzduchem, jež chci dýchat, je vzduch váš! Co tu díte, tomu nerozumím již: zapomenouti na vás... jak?

– Mne stihlo ukrutné neštěstí. Svěřiti se vám s ním bylo by k smrti vás zarmoutiti, je to marno.

– Které neštěstí bylo by s to rozdvojiti ty, kdož se milují?

– Toto.

Pronesši slovo to, zavřela oči.

Ulice byla liduprázdna. Vchod do kteréhosi ohrazeného místa, jakési truchlé zahrady, byl nedaleko nich dokořán otevřen. Zdálo se, že jim nabízí své temno.

Félicien jako neodolatelné zbožňující dítě vtáhl ji pod klenbu temnot, objav ji, nezdráhající se, kolem pasu.

Opojný dojem vlahého hedvábí, splývajícího kolem ní, budil v něm horoucí tužbu obejmouti ji, unésti ji, zaniknouti v jejím políbení. Závrať odňala mu schopnost řeči. Nenalézal než nesrozumitelná a koktaná slova:

– Můj bože, jak vás miluji!

Tu mladá žena sklonila hlavu na prsa toho, jenž ji miloval a hlasem trpkým a zoufalým děla:

– Nerozumím vám, zmírám studem! Neslyším vás! Neuslyším ani vašeho jména! Neuslyším ani vašeho posledního vzdechu. Neslyším

tlukotu vašeho srdce, jež bije do mého čela a do mých víček! Nevidíte ukrutného utrpení, jež mne zabíjí?! – Já jsem... Ah! já jsem HLUCHÁ!

– Hluchá! vzkřikl Félicien, zdrcen ledovou hrůzou a třesa se od hlavy k patám.

– Hluchá od mnoha let! Oh, všecka věda lidská nestačí, aby mne vzkřísila z tohoto ukrutného ticha. Jsem hluchá jako nebe a jako hrob, pane! Budiž proklet onen den, ale je to pravda. Proto zůstavte mne!

– Hluchá! opakoval Félicien, jenž pod dojmem tohoto nepomyšlitelného zjevení byl zbaven myšlenky, zmaten a neschopen slova. – Hluchá?

Pak náhle zvolal:

– Avšak dnes večer v opeře tleskala jste přece, naslouchajíc hudbě? Ustal, uvědomiv si, že jej nemůže slyšeti. To pomyšlení bylo mu náhle tak děsným, že vyloudilo jeho úsměv.

– V opeře...? děla, rovněž se usmívajíc. – Zapomínáte, že jsem měla kdy naučiti se odpozorovati tak mnohé pohnutí. Což jsem jediná? Patříme do třídy, kterou nám osud udělí a je naší povinností chovati se dle ní. Ušlechtilá žena, která dnes zpívala, jistě zasluhovala projevu nejvyšší sympatie? Domníváte se ostatně, že moje tleskání lišilo se valně od tleskání nejnadšenějších *diletantů*? Byla jsem druhdy hudebnicí...!

Při těchto slovech podíval se Félicien na ni, trochu zmaten, a nutě se k úsměvu pravil:

– Oh, vy si zahráváte se srdcem, které vás zoufale miluje? Říkáte, že vám nelze mně rozuměti a odpovídáte!

– Žel, příteli, to proto, že považujete, co tu pravíte, za cosi *osobního*. Jste upřímný; avšak vaše slova nejsou novými než vám. – Mně recitujete dialog, jehož všechny odpovědi jsem se předem naučila. Od mnoha let je vždy týž. Je to úloha, jejíž všechny věty jsou předříkány a nutny s přesností opravdu úžasnou. Umím ji tak dokonale, že, kdybych chtěla spojití – což bylo by zločinem – svou trýzeň s vaším

osudem, byť jen na několik dní – zapomínal byste co chvíli na to, co jsem vám právě svěřila. Iluzi bych vám dala přesnou, *o nic více ni méně, než která jiná žena*, tím buďte ujštěn. Byla bych nade všeho přirovnání skutečnější skutečnosti. Uvažte, že okolnosti diktují vždy táž slova a že výraz tváře je vždy trochu v souhlase s nimi! Nemohl byste uvěřiti, že vás neslyším, tak bych se stala přesnou. Nevzpomínejme toho, chcete?

Byl zděšen tentokráte.

– Ah! pravil, – jaká trpká slova máte právo vyslovovati...! Avšak já, když tomu tak, chci sdíleti s vámi věčné mlčení. Proč mne chcete vyloučiti ze svého neštěstí? Byl bych sdílel s vámi vaše štěstí. A naše duše může nahraditi vše, co existuje.

Mladá žena se zachvěla a pohleděla na něj očima, plnými záře.

– Chcete se projíti, podav mně rámě, touto stmělou ulicí? pravila. – Namluvíme si, že je to procházka, plná stromů, jara a slunce! – Já rovněž mám vám říci, čeho již nikdy nevyslovím.

Oba milenci kráčeli se srdcem, sevřeným osudným smutkem, ruku v ruce jako vyhnanci.

– Slyšte, pravila, – vy, jenž můžete slyšeti zvuk mého hlasu. Proč asi jsem cítila, že vy mne neurážíte? A proč jsem vám odpověděla? Víte proč...? Jistě prostě proto, že jsem se naučila čísti ve výrazu a v posunech city, určující konání člověkovu, avšak a to je zcela něco jiného, i proto, že tuším předem s přesností, tak hlubokou a takřka dokonalou, cenu a povahu těchto citů a jejich vnitřní soulad v člověku, jenž se mnou mluví. Když jste se před chvílí odhodlal chovati se ke mně s onou hroznou neslušností, byla jsem snad jedinou ženou, která v tom okamžiku mohla pochopiti opravdový smysl vašeho chování.

Odpověděla jsem vám, poněvadž se mi zdálo, že vidím zářiti na vašem čele ono neznámé znamení, které označuje ty, jichž myšlenka nejsou ovládána a zadržována jejich vášněmi, zveličuje a zbožšťuje všecka hnutí života a vybavuje ideál, obsažený ve všech dojmech,

kteře procitřují. Příteli, dovoľte, abych vám zjevila své tajemství. Osud, zprvu tak bolestný, zasahnuv mou hmotnou bytost, stal se mi osvoboditelem z mnohého otroctví! Vysvobodil mne z intelektuální hluchoty, jejíž obětí je vetřina ostatních řen.

Učinil mou duřı schopnu pocitřovati záchvěvy věčný ch vecı, z nichř řeny neznají obyejne neř parodii. Uřı jejich jsou nepřístupny čarovným ozvenam, báječnému prodlévání. Následkem prudkosti svého sluchu postřehujı pouze to, co je pudového a vnejřıho v nejjemnejřıch a nejistıch vařnıch. Jsou to Hesperidky, strazkyne zaarovaneho ovoce, jehoř magické moci nikdy nepoznají. řel, jsem hluchá! Ale ony! Co slyřı! í vlastně, emu naslouchají v hovorech, ne-li zmatenému ruchu, jenř je tak v souhlasu s hrou ve tváři toho, kdo s nimi mluví! ře nedbajíce ne zdánlivého smyslu, ale *povahy*, ozřejmující a hluboké, slovem *opravdového* smyslu kařdeho slova, spokojují se, shledavajıce v nich jakýs úmysl lichocení, který jim zuplna dostatuje. To je, emu říkají „pozitivnost řivota“ s tím svým úsměvem... Oh, uvidíte, budete-li řıti! Uvidíte, jaké tajuplne hlubiny nevinnosti, domyřlivosti a nízké frivolnosti se tají jenom v tom rozkořnem úsměvu! – Pokuste se představiti některé z těch řen propast rozkořne lásky, bořske, tajemne, opravdu hvězdné jako Noc, jak ji cítí bytosti vařeho druhu...! Proniknou-li vaře slova ař k jejímu mozku, znetvořı se tam jako ısty pramen, jenř proteka bahnem. ře ve skutečnosti řena ta jich *ani neslyřela*. „řivot je neschopen plniti sny“ říkají, a vy od nich řadate prıliř mnoho. Ah! Jako by řivot nebyl učiněn pro řive!

– Můj bože! zařeptal Felicien.

– Ano, pokračovala neznámá, – řena se neubrání této vlastnosti své povahy, duřevnı hluchotě, le z neocenitelné výkupné snad jako já! Vy připisujete řenam tajemství, ponevadř se nevyjadřují neř kony. Hrdý, pyřny na své tajemství, jehoř samy neznají, rády vzbouzejı domněnku, ře nemořno jich uhodnouti. A kařdy muř jsa řtasten, ře se muře považovati za neoekevaneho veřtce, zproneveruje se svému

žití, aby pojal za ženu kamennou sfingu. A žádný z obou není schopen povznést se *předem*, k myšlence, že tajemství, nechť je sebeukrutnější, není-li *nikdy* vysloveno, je totožné s nicotou.

– Jsem trpká dnes večer, pokračovala pak, – hle proč; nezáviděla jsem již ženám, čeho požívají, přesvědčivši se, jak toho užívají – a jak bych toho nepochybně byla užívala i já! A tu jste přišel vy, přišel jste vy, vy, kterého bych druhdy byla tolik milovala...! Vidím vás...! Uhaduji vás...! Poznávám duši vaši ve vašich očích... nabízíte mi ji, *a já ji od vás nemohu vzítí...!*

Mladá žena skryla čelo do svých dlaní.

– Oh! odvětil tiše Félicien, oči maje v slzách, – mohu alespoň políbíti tvou duši v dechu tvých rtů! – Rozuměj mi! Chtěj žítí! Jsi tak krásná... Mlčení našeho milování učiní je tím nevýslovnějším a božštějším, má vašeň vzroste veškerou tvou bolestí, veškerou naší melancholií...! Drahá ženo, již jsem se na vždy zasnoubil, pojď, žijme pospolu!

Hleděla na něj očima, rovněž zaslzenýma, a kladouc ruku na rameno, které ji objímalo, pravila:

– Vy sám uznáte, že to nemožno. Poslyšte, chci vám říci celou myšlenku... neboť neuslyšíte mne již a... já nechci býti zapomenuta.

Mluvila zvolna a kráčela, hlavu majíc skloněnu na rameno mladého muže.

– Žítí pospolu! – pravíte... Zapomínáte, že po prvním nadšení, život se stává družným, a nadejde potřeba přesného vyjádření se. Je to svatý okamžik. A je to okamžik ukrutný, kdy těm, kdo se stali mužem a ženou, dostává se spravedlivého trestu za to, že tak malou cenu přikládali skutečnému smyslu, *jedinému*, jenž byl dáván slovům těmi, kdo je promlouvali. „Ty tam jsou iluze,“ říkají si, domnívajíce se, že zastřou triviálním úsměvem bolestné opovržení, které mají ve skutečnosti k takovým láskám, a zoufalství, které pociťují, když se sami k nim přiznali.

Neboť nechtějí uvěřiti, že neměli, než co si přáli! Nelze jim uvěřiti, že – mimo Myšlenku, která přeměňuje všecky věci – všechno není než *iluzí* na tomto světě. A že každá vašeň, pojímána a přijímána pouze smyslností, stává se vbrzku těm, kdo se jí oddali, hořčí Smrti. – Pohled'te do tváří mimojdoucích a uvidíte, mýlím-li se. – Ale my nazítří! Kdyby nadešel ten okamžik, měla bych váš pohled, a neměla bych vašeho hlasu: měla bych váš úsměv; ale ne vašich slov...! A já cítím, že vy jistě nemluvíte jako ti ostatní...! Vaše duše, prvotní a prostá, vyjadřuje se asi s živostí téměř rozhodnou, vid'te? Všecky odstíny vašeho cítění mohou tedy býti vyjádřeny jenom hudbou vašich slov. Byla bych si vědoma, že jste pln mého obrazu, avšak podoby, jíž přiodíváte mou bytost v svých myšlenkách, způsob, jímž jsem vámi pojímána a jehož nelze projevití než některými slovy, nalezenými každého dne, – této podoby bez určitých rysů, jež pomocí těchto božských slov zůstává neurčitou a promítá se do nekonečna, které nosíme v svém srdci – slovem této jediné skutečnosti, té nepoznám nikdy! Ne...! Nevýslovné hudby v hlase milencově, šepotu neslýchaných modulací, jenž budí zmatek a bázeň, neuslyším nikdy...! Ah! Ten, jenž napsal na první stranu své božské symfonie: „Tak buší Osud na bránu,“ znal hlas nástrojů dříve, než utrpěl stejnou trýzeň jako já!

Vzpomínal, když je psal. Kdežto já, jak že mohu vzpomínati vašeho hlasu, jakým jste mi před chvílí řekl: „miluji vás“?

Slyše tato slova, mladý muž se zachmuřil: pocíťoval hrůzu.

– Oh! zvolal. – Vy pootvíráte v mém srdci propasti neštěstí a hněvu. Kladu nohu na práh ráje a sám musím zavřítí bránu všech radostí! Jste snad svrchovanou pokušitelkou?! – – Zdá se mi, že vidím ve vašich očích planouti, nevím jakou hrdost, že se vám podařilo přivésti mne k zoufalství.

– Jdiž! Jsem tou, která tě nezapomene! odvětila. – Jak lze zapomenouti předem tušených slov, jichž jsme neslyšeli?

– Paní má, žel, vraždíte všecku mladou naději, kterou jsem ve vás pochoval! Přece však, budeš-li tam, kde budu já, zvítězíme spolu nad budoucnem! Milujme se s větší odvahou? Pojd'!

Neočekávaným a ženským posunem přitiskla své rty k jeho rtům v temnu sladce po několik vteřin. Pak promluvila jaksi unavena:

– Příteli, pravím vám, že to nemožno. Jsou takové chvíle melancholie, kdy rozdrážděn mou chorobou hledal byste příležitost, jak byste si ji tím více potvrdil! Nemohl byste zapomenouti, že vás neslyším...! Ani odpustiti, věřte mi! Vy sám byl byste donucen osudně *nemluvit ke mně*, nevyslovovati se již vůči mně! Jedině vaše rty by mi říkaly: „miluji vás!“ aniž záchvěvy vašeho hlasu vyrušovaly ticha. Byl byste nucen mně psáti, a to bylo by trapno, že ano? Ne, není to možno. Nezprofanuji svého života za polovinu Lásky. Ač jsem pannou, jsem vdovou po snu a chci zůstatí neukojenou. Pravím vám, nemohu zaměnití vaší duše za svou. Přece byl jste souzen pojmouti mou bytost...! A jediné proto jest mou povinností uloupiti vám své tělo. Unáším je! Je mým vězením! Kéž byla bych ho brzy zbavena...! Nechci znáti vašeho jména... *Nechci ho čísti...!* S bohem – S bohem...!

Nedaleko zakmitl se vůz, na rohu ulice a Félicien poznal nejasně lokaje z opery, když na znamení mladé ženy sluha spustil stupátko u vozu.

Pustila rámě Félicienovo, vyprostila se jako ptáče a vstoupila do vozu. Po chvíli vše zmizelo.

Hrabě de la Vierge odjel nazítří do svého osamělého zámku Blanchelande – a nikdo o něm již neslyšel.

Věru mohl se chlubití, že napoprvé setkal se s upřímnou ženou – která měla konečně *odvahu svého mínění*.

Maryella

Paní baronce de la Salle

Přiblíž své rty, děla, mé polibky mají
chuť ovoce, jež se ti rozplyne v srdci.

*Gustav Flaubert,
Pokušení svatého Antonína*

Její zmizení z Mabilie, její nové chování, diskrétní elegance jejích tmavých toalet, konečně její vzezření, jaksi *noli me tangere*⁸, a pomlčky, jichž od nedávna užívali její přátelé, mluvíce o ní, to vše mne činilo trochu zvědavým vzhledem k této svůdné dívce, proslulé druhdy v těchto kruzích, kde její jemné a hezounké štěbetání galvanizovalo i největší mrzouty, již chci nazývati Maryellou.

Jelikož zdánlivost studu u ultragalantních žen není často než nejvyšší zvrhlostí, rozhodl jsem se prozkoumati tuto záhadu.

Ano, z oprávněné nudy, z takové jakési lehkovážnosti, jichž je někdy schopen myslitel (a jichž se nemá bráti příliš ve zlé), umínil jsem si vypátrati, jakmile se mi naskytne příležitost, jak hluboce asi sahá u ní tento nátěr cudnosti, nemaje pochybnosti, že při prvním škrábnutí moudře vedeného hovoru, přinejmenším trochu oprýská.

Včera potkal jsem v Avenue de l'Opera to tajuplné dítě; byla jako ulitá v černém hedvábí, v pasu měla krvavě červenou růži, Gainsborough na oválné a jemné tváři. Maryella čítá dnes dvacet pět podzimů; jest jen trochu pobledlá, ještě štíhlá, vzněcující tou svou krásou tuberózy, vzezřením divadelní princezny a nevím jakým kouzlem v očích. Pozval jsem ji za běžného hovoru, shledav ji

8 Nedotýkej se mne. *Pozn. red.*

mimo nadání méně obřadnou, bez dalších okolků, k společné večeři v Bois v některém mlýně kterékoli barvy, kam se lidé chodí společně nudit – a pomyslit jsem si, že první večery našeho enervujícího září rozhovoří asi její důvěrnou sdílnost.

Odmítla zprvu, pak, jakoby svedena mým nedbalým, zdrženlivým tónem, přijala. Odbíjela pátá. Vsedli jsme do vozu.

Cesta pod hustými větvemi jedné z nejpustších alejí byla lichá. Maryella spustila závoj, obávajíc se buď aby nebyla viděna, buď aby mi nezpůsobila nesnází. Vůz dle jejího přání jel krokem.

Nepozoroval jsem jinak nic překvapujícího v chování své přítelky, leda nezvyklou pozornost, již věnovala západu slunce.

Večeře se udržovala v tak slušných mezích, že přenesena do některé měšťácké rodiny v den dědečkova svátku, nebyla by vzbudila pohoršení nikoho.

Hovořili jsme, pamatuji se, o... příštím salóně! Byla o věci dobře zpravena a jevila zájem. Krátce byli jsme absurdní, až radost: je to tak zábavné hrát si na dandy! Mám to radši než karty.

Abych změnil hovor a přivábil ji k smavějším oblastem ducha, dal jsem se při zákuscích do vypravování dobrodružství onoho mstivého jestřába, jenž – (kdo? máte jich na tisíce!) přistihnul svou ženu, představte si! při lehkovážném hovoru, zranil soka na smrt: – co tento vypouštěl duši a mladá žena, tonoucí v slzách, zoufale se nad ním skláněla, – vymyslel si (té svrchované prohnanosti!), že polechtá v stínu svou ženu na patách, aby ji donutil propuknouti v šílený smích do obličeje umírajícímu miláčkovi svého srdce.

Když nám byla přinesena světlá, věčná káva a ruské papirosy, pravil jsem k ní – z okna našeho zátiší byl rozhled na velké stromy – ukazuje na měsíc, jenž třpytně pozlacoval poslední listy:

– Má milá Maryello, pamatuješ se neurčitě na poslední podzim?

Kývla trochu melancholicky hlavou:

– Eh! odpověděla. – Následující zimy ty hezké květy oněch dvou večerů, o nichž mluvíš, zhytnuly pod sněhem. Nechtějme křísiti ky-

tici povadlých dojmů! – nutili bychom se k nicotné rozkoši. Rozmar odlétl; toť modrý pták! Nechme klec otevřenu na památku, chceš? Zůstaňme přátelé.

Hodina ta byla roztomilá: Maryella vyslovila právě něco stejně moudrého jako vzácného; co zbývalo nyní lepšího než přátelský hovor? Viděla, že v tom okamžiku šlo mně více o slovo jejího nového postavení než její drahé oddanosti... Přece však považoval jsem za svou povinnost z jemných ohledů tvářiti se trochu smutně – z pouhé zdvořilosti, již je dlužen každý slušný muž vždy a přese všechno tak půvabnému stvoření... Pochopila mne nepochybně a jako sympatické skřivánče ráda dala se lapiti. Podali jsme si ruku s úsměvem: a to bylo vše.

A hle, mezi dvěma doušky sladké máty, zvolivši mne za svého důvěrníka pod záminkou, snad klamnou, ale uspokojivou, že nejsem „jako ti druzí“ (ve skutečnosti však proto, aby mohla hovořiti za každou cenu o tom, co ji v srdci dusilo) – vyprávěla Maryella následující historii, – vynutivši na mně slib (ježž tímto splňuji), že budu maskovati hrdinku (až kdysi budu o ni mluvit) škraboškou neproniknutelného a graciézního pseudonymu.

Zde je historie ta bez komentáře. Je to *jedině způsob, jímž je tak všední*, jenž se mi zdá tak zvláštním.

Minulé zimy stala se v divadle Maryella, zdá se, předmětem podivu kteréhosi zcela mladého diváka, naprosto neznámého v kruzích ulic Blanche a Condorcet.

Ano, hochu asi sedmnácti- až osmnáctiletého, elegantního a prostého vzezření, jehož kukátko se bylo několikrát obrátilo k její loži.

Když je Maryella oděna v šat upjatý po krk, dlužno říci, že maloměšťák může ji považovati za některou dámu ze soudobého salónu paní prefektové.

Tato nebezpečná bytost má to do sebe, že není prosta schopností a jistého taktu, pomocí jichž *stává se* podle lidí, kteří s ní mluví –

a dosti rychle, aby vzbudila iluzi. Když romance jednou započala, nezní již falešně: řídká vlastnost.

Byla toho večera v průvodu jakési paní kupcové, již od prvního pohledu „pána“ tiše nařídila co nejpřísnější chování.

Že byla se, počínajíc od druhého aktu, Maryella by zdála i bystrým očím nějakou lhostejnou vdovou, žijící ze svých důchodů, ve společnosti vzdálené příbuzné.

Tím „pánem“ nebyl tedy nikdo jiný, než onen jinoch sotva sedmnáctiletý; krásné oči, důvěřivé tváře, čirá nevinnost. Páže. Vznešené a zároveň pikantní vzezření rozkošné osoby té zaujalo, zdá se, nad míru našeho mladého muže, jenž bloudil chodbami (netroufaje si přiblížit se, rozumí se); a slovem, když bylo představení u konce, sledoval v kočáře skrovnou drožku oněch dam.

Jsouc chytrá hlava, Maryella utekla se toho večera ke své paní kupcové. Byly dány rozkazy „pro případ, kdyby se někdo přišel vyptávat“. Slovem, stala se z ní obratem ruky vdova „po obstaráním dekorovaném důstojníku ve výslužbě, jemuž ji zjištěná rodina obětovala zcela mladičkou“. Zkrátka, nic nescházelo, ani dvě léta vdovství s podobiznou zemřelého, již bude snadno si opatřiti, nastane-li potřeba. Je starou tradicí, že ani dnešního dne tak protivná, otřepaná fráze nemine se s účinkem u mladých lidí. Maryella se jí přidržela, kdyžtě lepší je nepřitelem dobrého: později uvidí se.

Když noc byla omámila jejího milence horečnými sny, událo se vše, jak naše hrdinka předvídala svým jemným čichem.

Mladý muž, zvědév jméno nově zvolené své dámy, jí psal.

(Maryella, zakryvši podpis lehounce prstem, dala mi list ku přečtení.)

Abych řekl pravdu, byl jsem překvapen vřelým tónem oněch řádků: jistě vyprýstily z příliš prostného, ale velice ušlechtilého jinocha. Bylo to ztřeštěné! Ale exkvizitní! Ach! Toho roztomilého a dobrého hochy! Té neodolatelné úcty a nesmělosti! Dával svou první lásku,

maje tuto bizarní ženu za nejzdrženlivější z žen! Bylo mi samému z toho smutno, když jsem pomyslel na nevyhnutelný konec.

– Jmenuje se křtícím jménem Raul, pravila; – pochází z výtečné rodiny z venkova, jeho příbuzní, „velmi vážení úředníci“, zanechají mu jmění. Přijíždí do Paříže tajně, třikrát za měsíc! Trvá to již šest neděl.

Maryella, zapálivši si cigaretu, pokračovala ve vypravování, jako by mluvila sama k sobě.

Majíc chvíle, kdy bývala přístupnou, krásná kajícnice nezůstala bezcitnou vůči této vášni, tak „hezounce“ projevované. Po dalších dvou „dojemných listech“ protrhla se pro ni jakási rouška; její „duše“ postřehla existenci v jiném světle. Jakási Marion Delorme se probudila v tomto těle, až do té chvíle v kruhu nevědomosti.

Zkrátka, byla smluvena schůzka.

Mladý muž, zdá se, byl neslýchaný, jsa radostí všecek ztřeštěný, nevědomý a prostoduchý k zbláznění! A Maryella, blázninek, cítíc se poprvé – a nepochybně naposledy – ušlechtilé milována, sama „chytla“ a idyla počala.

Celou ji potřeštila!

Ó, nic nechybí k románu. Ani tajemství při každém příjezdu Raulově, ani malý domek, najatý kdesi v tichém předměstí, s květinami na balkoně a s vyhlídkou na stinnou zahrádku. Jedině tam, osvobozena od „ostatních“, zachvívá se cudností, oddaností, štěstím, tak drahně nepoznaným! (A za řeči třpytily se slzy v řasách sentimentální dívky.)

Raul je Romeem, jenž snad nikdy neuslyší posledního slova své Julietty, neboť ona chce zmizeti, kteréhosi dne. Později.

Druhá žena, jež v ní byla, je mrtva, podle jejích slov; či vlastně pro ni nikdy neexistovala. – Ženy mají takovou moc okamžitého zapomenutí: řeknou svým vzpomínkám: „Přijďte zítra,“ a ony poslechnou.

Stojí-li však ostatně vše, co říkají ženy trochu volných mravů, za více než ševel větru, zpívajícího v listí až do zimy?

Zatím její úspory se rozplynuly na jemné a prosté zařízení domečku. Raul není ještě plnoletý ani vlastníkem jmění. Ostatně i kdyby byl bohat, Maryelle zdálo by se nemožným, aby od něho přijala nejmenší dar. Má strach před penězi u toho dítěte. Peníze by jí připomínaly „ty ostatní“. Mluvit s ním o tom? Nikdy. – Raději by zemřela. Opravdu.

Považuje se mocí své lásky za oprávněnu ke svému jednání, poněkud nepatřičnému, k bezohlednosti vůči tomuto zcela nevinnému hochovi.

On, maje ji za zámožnou, jako ženy ze svých kruhů, nemyslí na to rovněž pranic; věnuje všechny své peníze na zakupování květin pro ni nebo hezounkých uměleckých věcí, jež může nalézt; to je vše. A je to věru zcela přirozeno.

Jsou tedy jako v nebi! Mají k sobě naivní a čistou úctu! Je to zcela prostě láska se svými prostoduchými něžnostmi, se svými extázemi a se svými prudkými roznícenostmi!

Žvatlající Dafnis a Chloe: toť jejich pravý protějšek.

Zde se Maryella zamlčela; pak doložila, zvednuvši s panenským výrazem oči ke vzdáleným oblakům nad oknem, vedoucím k hvězdám:

– Ano, jsem mu věrna. A nic, nic, cítím to, by mne nepřimělo, abych jí nezůstala. Ano, RADĚJI BYCH SE USMRTILA! – zašeptala s chladnou rozhodností, červenajíc se studem při pouhé představě domnělé nevěry.

– Co...? odvětil jsem, zdvihnuv hlavu a trochu zaražen jejím vyznáním, – vida, vida, ale... co Jiří, co Gaston d'Al***, co však krásný Aurelius? A co Francis H***? Připadalo mi, že... co...?

Maryella propukla ve zvučný, křišťálový smích.

– Těch roztomilých lhářů! zvolala náhle bez přechodu. – Ach, těch dotěrných, to byla smutná hostina tenkrát. – Ti...? Ach ovšem...! To se ví...

(A pokrčila opovržlivě rameny.)

– Je to mou vinou, že je nutno žít? doložila.

– Rozumím: jsi mu věrna – myšlenkou?

– Myšlenkou, cítěním, zvolala opět Maryella s pohybem podrážděného hranostaje.

Nastalo mlčení.

– Milý příteli, pokračovala s oním podivným ženským pohledem, v němž jedině duch dovede čísti, – kdyby člověk věděl, až do jaké míry aspoň v tomhle *stává se moje historie historií všech žen!* – Je tak snadno znesvětiti pokladu radosti, jenž náleží jenom lásce, tomuto božskému citu, který ten jinoch a já sdílíme...! Ostatek? – Je nám co po tom? – Má to co činiti se srdcem? S radostí? Třeba jen s *nudou*...? Věřu, milý poeto, to, o čem mluvíš, je méně než sen a neznamená pranic.

Ženy vyslovují jistým způsobem slovo „sen“ a slovo „poeta“, že by se člověk smíchy popukal, kdyby k tomu měl kdy.

– Tedy, doložila, – mám právo říci, že jsem neschopna jej klamati.

– Ach! Tedy tak, má milá Maryello, odvětil jsem, žertuje, – aniž jsem tvrdil, že *smlouva* tak mnohých přízní je mi nepochopitelná, jakkoli bych si přál, abych nesvíral v náruč nijaké chiméry, dala bys mi svolení, abych PŘÍSAHAL, že na konec ani já sám neobjímám nikdy než tvůj fantom?

Po této šílené otázce – vnuknuté snad kterousi citelnou nesrovnalostí, neboť roznícením ze svého vypravování stala se přímo rozkošnou – opřela se lokty melancholicky o stůl: špičkou svých bledých a jemných prstů dotýkala se lehounce vlasů; dívala se řasami na hořící svíci na stole, – pak pravila po dosti hlubokém mlčení s nepopsatelným úsměvem:

– Můj milý, je nesnadné, nač se mne tážeš; avšak hled', *nikdo již není tak marnotratným sebou samým dnešního dne*. Mezi jinými ani ty, ani já. Nedává-li se přednost zdánlivostem lásky před láskou samou? Nedal jsi mi vlastně sám příkladu oškřivého znesvěcení...

z něhož mne viníš? Mezi námi řečeno, nebyl bys trochu v nesná-
zích, kdybych tě byla milovala? Považuješ vážně smluvené kouzlo
jednoho okamžiku – snad velice osamělé, snad velice málo sdílené
za šířavou rozkoš Lásky? – Jakže! Uloupil bys, předpokládám,
políbení ze rtů spící dívky a za to bys ji považoval za nevěrnou –
jejímu snoubenci, na příklad a setkav se s ní kteréhosi dne, chtěl
by ses vážně domnívati, žes byl jeho sokem? – Ach, za to ti ručím,
že neucítivši ani doteku onoho pocelu byla by vůči tobě zproštěna
i samého zapomenutí. – Jakkoli lhostejným mi můžeš býti v lásce,
věř bez velké domýšlivosti, že jsem dovedla rozeznati radost, již
měla mně působiti tvá pouhá osoba, od radosti, již mi způsobil také
tenhle krásný diamant, který jsi mi nastrčil na prst – (ach, věru,
s jemnou a zcela prostou zdánlivostí upomínky, přiznávám) – ale
jímž, mluvmе upřímně, jsi se vyrovnal s ubohou dívkou, záletnou
z řemesla, již byla tvá oddaná služebnice Maryella. Co se týká *ostat-
ního*, co jsem ti snad prokázala z rozpustilosti nebo lhostejnosti, je
to iluze, již dlužno nechati ulétnouti navždy – neboť trpytný pel
z křídel takového motýla vždy setrou ukrutné prsty, chtějíci jej
lapit.

Nemysli, můj drahý, že mne přesvědčíš, že bys nebyl poznal
z lásky nic jiného, než takové marné chvílky, které jsou složeny ze
smutných a nutných vedlejších myšlenek. – Tážeš se mne, zdali jsi
někdy nesvíral ve své náruči než pouhého mého fantomu? zakončila
krásná, vysmívající se dívka; nuže dovol, abych ti odpověděla, že tvá
otázka byla by přinejmenším indiskrétní a *neslušná* (to je to pravé
slovo, víš?), kdyby nebyla absurdní. Neboť – *do toho ti nic není*.

– Jdi si ke svému Raulovi, bídnicе! zvolal jsem zuřivě. – Viděl kdo
takovou drzost? Bude mi útěchou, až napíšu tvou směšnou historii.
Tvá věrnost se dokonale osvědčila!

– Nezapomeň na pseudonym! děla se smíchem Maryella.

Posadila si klobouk se závojem, oblékla dlouhý plášť, odpustila
si políbiti mne – v posledním pocitu starých zvyků, a zmizela.

Osamotněv, opřel jsem se o římsu u balkonu, dívaje se, jak se vzdaluje pod stromy aleje vůz, jenž ji unášel, tuto milovnici, k její lásce.

– Tot' jistě nová Lukrecie! myslil jsem si.

Tráva, všecka stříbřitá od večerní přeháňky, třpytila se pod oknem: odhodil jsem tam ze slušnosti svůj vyhaslý doutník.

Auguste de Villiers de l'Isle-Adam

Kruté povídky

Výběr a překlad Marie Kalašová

Ilustrace na obálce Everett Collection/Shutterstock.com

Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 16. 12. 2022

ISBN 978-80-274-2918-9 (epub)

ISBN 978-80-274-2919-6 (pdf)

ISBN 978-80-274-2920-2 (prc)